

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 34.

Onsdagen den 9 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen
för justitiedepartementet den 9 april 1919.*

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Älvsborgs län insänts en den 7 april 1919 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan godsägaren Gustaf Odqvist blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Älvsborgs läns södra valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari år 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen hemmansägaren S. A. Larsson i Kroken. Timmele, blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet

Sven Hagströmer.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Larsson i Kroken behörig till riksdagsmannakallets utövande.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 34.

åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—11.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—37.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—51.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkterna 52—56.

Lades till handlingarna.

Punkterna 57—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63 och 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—68.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkten 70, angående anslag till handelsgymnasierna.

*Ang. handels-
gymnasierna.*

Uti den till riksdagen avlätna propositionen, nr 2, med förslag till tilläggsstat för år 1919 hade Kungl. Maj:t under punkten 67 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels till beredande för år 1919 av förhöjda understöd åt handelsgymnasierna utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 93,400 kronor;

dels ock besluta, att av ifrågavarande anslag skulle för sistnämnda år utgå till Göteborgs handelsgymnasium högst 25,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 20,000 kronor, till Malmö handelsgymnasium högst 16,000 kronor, till Örebro handelsgymnasium högst 8,400 kronor samt till vardera av Norrköpings handelsgymnasium och Hälsingborgs handelsgymnasium högst 12,000 kronor, med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöt statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen och årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte •

a) till beredande för år 1919 av förhöjda understöd åt handelsgymnasierna utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 90,400 kronor;

b) besluta, att av ifrågavarande anslag skulle för sistnämnda år utgå till Göteborgs handelsgymnasium högst 25,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 20,000 kronor, till Malmö handelsgymnasium högst 16,000 kronor, till Norrköpings handelsgymnasium högst 12,000 kronor, till Hälsingborgs handelsgymnasium högst 9,000 kronor och till Örebro handelsgymnasium högst 8,400 kronor, med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöt statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen och årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Ang. handels-
gymnasierna.

(Forts.)

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr S o m m e l i u s: I denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit, att på tilläggsstat för år 1919 skulle av riksdagen anslås ett belopp av högst 93,400 kronor. Emellertid har statsutskottet endast anslagit en summa av 90,400 kronor och dragit in 3,000 kronor på Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan icke underlåta att beklaga, att statsutskottet icke velat visa sig offervilligt utan i detta avseende fattat ett beslut, som går ut över Hälsingborgs handelsgymnasium. Det är visserligen en lokal fråga, men i varje fall ber jag, herr talman, att få erinra om de välvilliga ord, som av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet blivit fällda i statsverkspropositionen. Han säger bland annat, att han kan icke annat än finna, att de föreslagna beloppen i visst fall varit väl högt tilltagna, men han tillstyrker i varje fall 25,000 kronor på ordinarie stat för ett annat gymnasium. För Hälsingborgs handelsgymnasium föreslås ett anslag på 12,000 kronor efter en, så vitt jag kan se, mycket välvillig motivering.

Om man emellertid skall minska på något, så vet jag icke precis, varför man skall särskilt vända sig mot handelsgymnasiet i Hälsingborg. Intet handelsgymnasium har haft större svårigheter att kämpa med under sin femtonåriga tillvaro än Hälsingborgs handelsgymnasium, och det har varit med yttersta möda, som man kunnat uppehålla detsamma. Jag erkänner villigt, att Kungl. Maj:t och riksdagen sedermera, när man en gång började bevilja anslag, visat det synnerlig välvilja, och därför uttalar jag mitt varma tack. Jag kan emellertid icke underlåta att beklaga, att statsutskottet velat minska det anslag på 93,400 kronor, som statsrådet föreslagit, och låtit denna minskning gå ut över Hälsingborgs handelsgymnasium. Man har synbarligen velat tillämpa den gamla bibliska satsen, att den mycket haver, honom skall varda givet, men den där intet haver, honom skall ock frångas det han haver. Det är särskilt till min vän herr Bengtsson i Norup, som jag ber att få göra denna vänliga erinran. Jag vänder mig till hans varma hjärta mest därför, att han i dag kämpat och stritt för statsutskottets utlåtanden på skilda områden, och jag hoppas, att han vid detta tillfälle också måtte låta sitt goda hjärta tala och unna Hälsingborgs handelsgymnasium detta tillägg på 3,000 kronor, så att det icke blir sämre ställt än de nyare handelsgymnasierna. Jag vill tillika nämna, att alla de övriga handelsgymnasierna i regel tidigare erhållit understöd av riksdagen, men Hälsingborgs handelsgymnasium fick vänta mycket länge, innan nådens sol behagade skina på det. Vi önska också bli placerade i solen, och därför riktar jag en varm vädjan icke blott till herr Bengtsson i Norup men framför allt till vår ärade vän på Göteborgsbanken herr Björck, som i dag är statsutskottets talesman.

Herr talman, jag ber att få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i så måtto, att anslaget till Hälsingborgs handelsgymnasium måtte få utgå på sätt som Kungl. Maj:t föreslagit med 12,000 kronor i stället för 9,000 kronor.

Herr Björck: Även om jag icke i likhet med den ärade talar-^{Ang. handels-}
 ren på Hälsingborgsbanken och vår vän herr Bengtsson i Norup all-^{gymnasierna.}
 tid kan kämpa trons goda kamp, bör dock striden vara ganska lätt,
 då det gäller att försvara utskottets ställning i denna punkt. Kungl.
 Maj:ts uti statsverkspropositionen gjorda hemställan härrör nämligen
 av ett tryck- eller skrivfel, som inom utskottet vederbörligen korri-
 gerats. Uteslutande på grund av detta tryckfel har utskottet här kun-
 nat göra en besparing på 3,000 kronor. Jag hoppas, att denna förkla-
 ring skall tillfullo ådagalägga, att någon som helst animositet mot
 Hälsingborg icke gjort sig gällande inom utskottet. I denna förhopp-
 ning ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Gent emot herr Sommelius vill jag blott säga att hans citat passar icke in på Hälsingborg, ty som allmänt är känt, äger icke Hälsingborg *litet* utan *mycket*. Angående tryckfelet får man väl anse att det är nemesis som vakar över att Hälsingborg rättvisligen får vad staden bör få.

Herr Sommelius: Jag har summerat dessa siffror och kontrollerat dem, men jag får icke beloppet till något annat än 93,400 kronor. Drager jag därifrån de 3,000, blir det 90,400. Jag vet icke vari felet ligger, och jag beklagar mycket, om det är ett tryckfel. I varje fall får jag säga, att tilläggsanslaget för år 1919 för Hälsingborgs handelsgymnasium är mindre än för till exempel Norrköpings handelsgymnasium, som dock är c:a 10 år yngre, och det tycker jag kan berättiga mig att yrka bifall till ett anslag för Hälsingborgs handelsgymnasium på 12,000 kronor, varigenom hela summan blir 93,400.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72—74.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 75—78.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Vidare föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden: nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen

och propositionen om tilläggsstat för år 1919 under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro jämte i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utslutande av vissa bestämmelser i avtal den 12 mars 1917 mellan kronan och Stockholms stad angående mark i Djurgårdsstaden och vid Kaknäs.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang. beviljat
anslag för
stärkande av
det fasta
kustförsvaret.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i dispositionen av det vid 1914 års senare riksdag beviljade anslag för stärkande av det fasta kustförsvaret.

Uti en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 194, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva den förändring i dispositionen av det vid 1914 års senare riksdag beviljade anslag för stärkande av det fasta kustförsvaret, att ett till 410,000 kronor beräknat belopp, som avsetts att utgå till visst svårt artilleri å Hemsö fästning, finge avsättas för att användas till stärkande av det fasta kustförsvaret, på sätt framdeles kunde av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmas.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Reservation hade likväl afgivits av herrar *Swartz, Strömberg, Ekelund, Nilsson* i Skottlandshus, *Bergqvist, Wrangel, Widell, Nilsson* i Bonarp, *Nilsson* i Landeryd, *Erlansson* och *Söderhielm*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Hammarskjöld*: Utskottet hemställer, »att ett till 410,000 kronor beräknat belopp, som avsetts att utgå till visst svårt artilleri å Hemsö fästning, må avsättas för att användas till stärkande av det fasta kustförsvaret, på sätt framdeles må av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmas». De medel, vilka äro avsedda till visst svårt artilleri å Hemsö fästning äro emellertid icke blott anvisade av riksdagen utan även disponerade. Marinförvaltningen har nämligen avslutat kontrakt om denna materiels levererande. Genom prisstegring å olika varor och genom formen för den överenskommelse som träffats med det levererande verket, representerar i närvarande stund

den kontrakterade materielen ett högre värde än den angivna summan av 410,000 kronor. Om man efter dagens priser skulle beställa motsvarande materiel, skulle man säkerligen nödgas betala ungefär dubbla summan. Om staten under sådana förhållanden skulle utbyta denna materiel mot 410,000 kronor, skulle detta förutsätta, att staten icke hade någon nytta eller åtminstone icke något behov av denna materiel. I propositionen nämnes härom följande: »Här anser jag mig endast böra framhålla, hurusom den i ärendet förebragta utredningen synes giva vid handen, att samtliga myndigheter äro ense därom, att vissa av de i 1914 års kustförvarsplan ingående svåra artilleripjäserna med hänsyn till numera inträdda förhållanden icke längre äro av behovet påkallade för sitt i nämnda plan angivna ändamål.» Detta synes sålunda innebära, att de ifrågavarande pjäserna, vilka enligt 1914 års kustförvarsplan varit avsedda för Hemsö fästning, icke längre äro av behovet påkallade för denna fästning. Det torde emellertid icke vara uteslutet, att dessa pjäser kunna få nyttig användning eller rent av vara behövlige i någon annan kustposition. Detta skulle visserigen innebära en ändring i 1914 års kustförvarsplan, men med hänsyn till de erfarenheter, som under kriget inhämtats såväl om kustartilleriets som framför allt om fartygsartilleriets verkningssområden, är en ändring i denna plan sannolikt icke utesluten. Varken propositionen eller utskottsutlåtandet ger i denna fråga någon upplysning. Under sådana omständigheter anser jag klokast att yrka bifall till den av herr Swartz med flera till utskottsutlåtandet fogade reservationen.

*Ang. beviljat
anslag för
stärkande av
det fasta
kustförsvaret.
(Forts.)*

Chefen för sjöförvarsdepartementet herr statsrådet Palmstierna: Jag har tillåtit mig begära ordet omedelbart efter den föregående talaren, närmast därför, att det kanske kan vara skäl i att nämna en del detaljer, vilka icke finnas i föreliggande handlingar, men som belysa ärendet och därmed kunna giva kammarens ledamöter ledning för ett omdöme vid frågans avgörande. Alltnog, jag vill först något beröra upprinnelsen av föreliggande fråga.

Det förhåller sig så, att marinförvaltningen i början av föregående år — det var i skrivelse den 21 februari 1918 — gjorde en framställning till Kungl. Maj:t, att det syntes böra tagas i övervägande, om icke med några för Hemsö avsedda ännu ej påbörjade anläggningar tills vidare borde anstå med hänsyn till den förändring, som Sveriges strategiska läge i Östersjön undergått till följd av under världskriget inträffade händelser. Sedermera skrev befälhavande amiralen i Karlskrona rörande befästningsanläggningarna därstädes, och chefen för marinstaben avgav yttrande därom. I detta yttrande göres en del uttalanden, som i själva verket gå på samma linjer. Där hemställer man, huruvida icke, med anledning av att artilleritekniken ändrats i visst avseende, frågan om 30,5 cm. haubitsernas färdigställande borde upptagas till behandling samt att med hänsyn till den inträffade förändringen i det militärpolitiska läget en allmän revidering av 1914 års plan borde verkställas. Följaktligen hava de militära myndigheterna framkommit med yrkanden

Ang. beviljat
anslag för
stärkande av
det fasta
kustförsvaret.

(Forts.)

och framställningar, vilka beröra själva kärnpunkten i 1914 års försvarsplan, i vad den avser kustfästningarna. Under sådana förhållanden hänsköts den så uppkomna frågan till de militära myndigheterna, nämligen chefen för marinförvaltningen, chefen för marin-staben, chefen för generalstab, chefen för kustartilleriet och chefen för fortifikation, vilka även avgivit yttrande i ärendet. Och jag ber att med några ord få angiva, i vilken riktning detta deras yttrande går, och detta i all synnerhet som uttalanden i dag, fällda i första kammaren, kunna göra det önskvärt, att jag här ådagalägger hurdan situationen är.

Dessa myndigheter lämnade i början av sitt yttrande en utredning rörande det strategiska läget och anförde då, att i det militärgeografiska läget i Östersjön syntes en förändring hava inträtt på grund av vissa förhållanden, sammanhängande med förskjutning under kriget. Man drog därav den konklusionen för det första, att Karlskrona fästning vunnit i betydelse och för det andra, att Hemsö fästning för närvarande syntes icke hava samma betydelse som före kriget. Men icke nog med att man så gjorde dessa allmänt strategiska uttalanden, man drog även konklusionen av dessa. Den ena konklusionen var, att beträffande de tre grova haubitsar, som skulle avses för Hemsö fästning, föreslås, att *en* pjäs skulle flyttas till Karlskrona — därmed sönderbröt man i själva verket ur militär synpunkt sett försvaret av Hemsö — och två pjäser skulle komma att användas för »underlättande av vissa ännu icke avgjorda försvarsfrågors framtida lösning». Man frågar sig, vad myndigheterna anse att de skulle användas till. Detta nämnes inte. Det antyddes icke heller i denna framställning, att dessa pjäser senare kunna eventuellt användas vid Hemsö, utan tvärtom föreslås det, att dessa pjäser skulle användas på sådant sätt, att de därmed underlättade vissa ännu icke avgjorda försvarsfrågors framtida lösning — således frågor, som ännu icke avgjorts och ännu icke varit föremål för riksdagens behandling, och varom heller ännu icke de militära myndigheterna gjort någon framställning. För lösandet av *dess* frågor, skulle de återstående två haubitserna kunna komma att användas.

Så låg frågan, när Kungl. Maj:t tog upp till behandling spörsmålet, huruvida icke dessa pjäser skulle avbeställas. Jag vill då till en början något beröra frågans läge med hänsyn till kontraktet. Vid kontraktsuppgörelsen föreslog Boforsbolaget ett belopp av 2.800.000 kronor för 10 haubitsar. Nu hade emellertid icke marinförvaltningen, på grund av riksdagens beslut, till sitt förfogande dessa 2.800.000 kronor. Det räckte således icke till 10 haubitsar. Emellertid förhandlades med bolaget, och man pressade ned priset för 10 haubitsar till 265.000 kronor per haubits, men beställde återigen endast 8 pjäser. Bolaget å sin sida lät förstå, att detta belopp 265.000 kronor för varje pjäs avgavs under förutsättning, att sedermera de två övriga pjäserna skulle komma att beställas. Så belyses saken från bolagets ståndpunkt. Ett senare år, 1917, beslöt även riksdagen bevilja pengar för de återstående två pjäserna

då det alltså skulle bli 10 pjäser för 265,000 kronor per styck. Nu förhandlades rörande dessa två sistnämnda pjäser. Då förklarade bolaget: Vill kronan och vill riksdagen häva kontraktet beträffande dessa två pjäser, få vi återgå till det ursprungliga beloppet 280,000 kronor. Det betyder med andra ord, att kronan betalar 120,000 kronor mera, än då 10 pjäser förfärdigas, och vidare betyder detta, att 410,000 kronor komma att genom avbeställningen besparas åt kronan. Men det är i själva verket icke bara detta belopp, 410,000 kronor, som åt kronan kommer att besparas; det skulle bli den omedelbara besparingen. Givet är, att om dessa två pjäser skulle användas på annat håll, komme det med de belopp, som jag med erfarenhet om vad som härutinnan förevarit skulle komma i fråga att bli miljonbelopp, som komme att utgå.

*Ang. berijlat
anslag för
stärkande af
det fasta
kustförsvaret.
(Forts.)*

Det antyddes av chefen för kustartilleriet i första kammaren i dag, att dessa pjäser eventuellt skulle ställas på Älvsborgs fästning. Det lider intet tvivel därom, att icke härför krävas utomordentligt stora fortifikatoriska anordningar, vilka skulle draga betydliga belopp, liksom om dessa pjäser användes på annat ställe.

Den besparing emellertid, som föreligger, innebär följaktligen icke blott dessa 410,000 kronor, utan dessutom ett belopp, som säkert är flerdubbelt — detta i fortifikatoriska och andra avseenden. Nu synes det Kungl. Maj:t, att detta är ett skäl till att statsverket tillgodogör sig denna möjlighet och detta i all synnerhet, som det icke föreligger något som helst förslag beträffande användningen av dessa pjäser, och samtliga myndigheter, såsom jag nyss anförte, själva hava den uppfattningen, att de icke ens antydningsvis velat föreslå, att använda dem för Hemsö i framtiden.

Vidare torde man få utgå därifrån, att för den händelse riksdagen skulle avslå denna framställning detta komme att föregripa den nu pågående utredningen rörande försvarsrevisionen såväl med hänsyn till det allmänna världspolitiska läget, som med hänsyn till militärstrategiska förhållanden. Det är med utgångspunkt härifrån, som jag hemställer, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Jag vill endast tillägga en sak. Man har gjort erinran mot att bolaget skulle förtjäna på saken. Det förefaller mig att frågan icke bör uppställas på det sättet: förtjänar bolaget eller icke, utan så: är det till gagn för kronan eller icke? Emellertid visar det sig, om man närmare undersöker saken, att bolaget med den leveransplikt, bolaget åtagit sig, gör en högst betydande förlust, och även efter inbetalningen av dessa 120,000 kronor kommer visserligen denna förlust att förminskas, men förlust uppstår i alla fall. Även om dessa pjäser kunna ävvttras på annat håll, visar det sig likväl, såvitt jag kan bedöma saken, att den vinst, man här talar om, för bolaget i själva verket kommer att utgå i form av minskad förlust.

De argument, som anförts mot detta, har jag nu fått belysa även i riksdagens andra kammare, och hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. till statsutskottets hemställan.

Ang. beviljat
anslag för
stärkande av
det fasta
kustförsvaret.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtagandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. 1918 års
krigstidstill-
lägg åt under-
officers-
korpraler vid
marinen.

Statsutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckt motion om tillerkännande av det till 1918 års krigstidstilllägg hörande s. k. grundbeloppet åt alla vid marinen anställda underofficerskorpraler föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Carlson i Karlshamn: Herr talman! Det kan naturligtvis icke falla mig in att söka bemästra ett enhälligt statsutskott. Emellertid förefaller det mig ganska egendomligt, att man utan vidare i detta utskottsutlåtande avfärdar min motion med den enda motiveringen, att man icke ansett det lämpligt att bifalla densamma. Det synes mig också synnerligen egendomligt, att man jämsides härmed intagit motionen i dess helhet, och därför ha ju riksdagens herrar ledamöter det allra yppersta tillfälle att konstatera, huruvida vad som med min motion avses kan vara berättigat eller icke. Det anknöts såsom bekant till förra årets beslut ifråga om krigstidstillägget angående grundplåtens utgående till underofficerskorpralerna, att detta skulle utgå endast till dem, som åtnjöt inkvarteringsbidrag. Jag menar nu, att dessa korpraler blivit ställda i en fullständig särställning gent emot alla övriga statstjänare i det hänseendet, att man icke tagit hänsyn till grundplåtens utgående vare sig vederbörande befattningshavare vore gift eller ogift. På grund av denna bestämmelse har cirka ett 20-tal ogifta underofficerskorpraler gått miste om denna grundplåt. Detta har självklart medfört ett ganska stort missnöje hos dessa befattningshavare. Dessa ha också sökt vinna rättelse härutinnan genom en skrivelse till Kungl. Maj:t, men man har på det hållet ansett, att riksdagens beslut innebar så klara verba, att det icke fanns någon möjlighet att utanordna detta grundbelopp till vederbörande korpraler.

Det är ju så, att det här icke gäller några stora belopp. Jag finner det mycket egendomligt att man icke för sakens vidkommande ingått till marinförvaltningen med begäran om undersökning huru många som icke kommit i åtnjutande av detta bidrag. Därigenom hade man också fått fullständig klarhet rörande huru bestämmelserna angående utbetalningen av denna grundplåt tolkats på olika områden. Det har i detta avseende såsom framgår av min motion varit synnerligen olika i Stockholm och Karlskrona. I mångt och mycket har det varit som vederbörande myndigheter på olika platser funnit för gott att tolka dessa. Det har såsom det framgår av min motion verkat därhän att underofficerskorpraler, som varit i tjänst i 17 år, blivit utan detta grundbelopp, och detta anser jag för min del icke för någon rättvisa.

Jag vill, som sagt, icke med hänsyn till statsutskottets auktori-

tet och dess enhällighet göra något yrkande, men jag finner det vara en fullständigt missriktad sparsamhet då det gäller en 15 à 20 personer, som här gått miste om detta grundbelopp, då man i stället i riksdagen ställer sig ganska villig, då det gäller utgifter på 100.000-tals kronor. Jag finner det föga värdigt riksdagen att avslå det billiga krav, som framställts i min motion.

Ang. 1918 års krigstidstilllägg åt underofficerskorpraler vid marinen.
(Forts.)

Herr Jönsson & Revinge: Herr talman, mina herrar! Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, behöver jag icke spilla många ord på detta betänkande. Det påstods emellertid att statsutskottet skulle ha förfarit orättvist mot dessa underofficerskorpraler genom att icke bifalla motionen, och får jag med anledning därav säga, att det förhåller sig så, att man skulle ha råkat ut för en ännu större orättvisa, därest man gått med på förslaget. Förra året beslöts vad flottan vidkommer införande av en ny tredje underofficersgrad, och en hel hop underofficerskorpraler befordrades till denna grad. Det har emellertid i alla fall inträffat att, fastän befordrade, de fått sämre löneförmåner än som de tidigare haft såsom underofficerskorpraler och tillfölje härav har det blivit behövt att bevilja lönefyllnad. Med sådant för ögonen tror jag icke, att det är så uselt för dessa underofficerskorpraler, att det är nödigt rubba på de principer, som tidigare blivit fastslagna ifråga om åtnjutandet av den s. k. grundplåten.

Nu har motionären anført en hel del exempel, med vilka han vill visa, att det i åtskilliga fall verkat orättvist. Jag tror, att överallt i statsförvaltningen, vid granskning av alla sådana särskilda fall, skall man träffa på sådana olikheter, men det finns absolut ingenting att göra vid den saken, ty försöker man rätta i ett fall, kan det hända, att man råkar ut för att begå en orättvisa i något annat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 49, i anledning av militieombudsmannens framställning angående höjning för år 1919 av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

§ 7.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av bestämmelser i syfte att ersättningar i anledning av kroppsskada, uppkommen under militärtjänstgöring, må utgå med enahanda belopp, oberoende av tiden för skadans tillkomst.

Ang. ersättningar för skada uppkommen under militärtjänstgöring.

Ang. ersättningar för skada uppkommen under militärtjänstgöring.

(Forts.)

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 12, av herrar *Gullberg* och *Ingeström* och den andra inom andra kammaren, nr 43, av herr *Leander*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen, om möjligt redan vid innevarande riksmöte, framlägga förslag till bestämmelser i syfte att ersättningarna i anledning av kroppsskada, uppkommen under militärtjänstgöring, skulle utgå med enahanda belopp oberoende av tiden för skadans uppkomst.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Leander*, som yttrade: Herr talman! Det var med viss förvåning, som jag tagit del av utskottets kortfattade avslagsyrkande på de väckta motionerna. Det kan icke hjälpas, att man får det intrycket, att utskottet icke haft tid eller i alla fall icke tagit sig tid att något mera grundligt tänka på det spörsmål, som i motionen beröres.

Man kan ju tycka, att billighet och rättvisa tala för att de, som ha åsamkat sig kroppsskada under enahanda förhållanden, d. v. s. här under militärtjänstgöring, också borde ha samma ersättning. Skulle någon skillnad göras, borde hellre de äldre, som nu en lång tid fått dragas med sin skada, ha större belopp än dessa, som senare ha råkat ut för olycka och blivit skadade. Nu förhåller det sig emellertid tvärtom så, att dessa äldre, d. v. s. de, som åsamkat sig skada före år 1901, få det minsta beloppet eller endast 125 kronor vartill nu kommer kristidstillägg, så länge detta utgår. De, som erhålla ersättning enligt 1909 års författning, få 450 kronor eller nu 675 kronor på grund av det beslut, som riksdagen i fjol fattade, nämligen att höja beloppet med 50 %. Däremellan har man en mellanklass, som erhåller 525 kronor.

Såsom för övrigt framgår av det föregående betänkandet, nr 49, visade sig den nyss avgångne militieombudsmannen synnerligen intresserad för, att dessa motioner måtte av riksdagen bifallas. Han hade nämligen under sin ämbetsutövning funnit flera fall, vilka varit stötande för rättsuppfattningen, och han fann det obilligt, att en sådan skillnad skulle göras som nu förefinnes, att beloppen skulle utgå så olika.

Minns jag icke fel, äskade även chefen för lantförsvarsdepartementet i årets statsverksproposition en summa i avvaktan på en proposition, som sedan skulle avlämnas i syfte att förbättra ersättningsbeloppen och väl även i syfte att åstadkomma den utjämning, som vi motionärer ha tänkt oss. Det är beklagligt, att denna proposition sedan har inhiberats och icke kommer att framläggas,

Jag kan väl tänka, att även statsutskottet har så mycket hjärta, att det ändå finner det obilligt, att beloppen skola sättas så olika.

men utskottet fruktar såsom vanligt för konsekvenserna, vilket alltid är ett ganska bra och bekvämt sätt att komma undan en sak, som man icke vill inlåta sig på. Det säger alltså, att konsekvenserna fordra, att framställningen avslås. Jag kan för min del icke begripa, vilka farliga konsekvenser, som nu skulle kunna uppkomma genom ett bifall till motionerna. Konsekvenserna blevo helt enkelt de, att alla fingo lika, och det är just det, som rättvisan kräver, att de skola få. Några vidare konsekvenser skulle icke uppkomma.

Ang. ersättningar för skada uppkommen under militärtjänstgöring.
Furta.

Om utskottet möjligen har tänkt på att personer, som inneha samma tjänstebefattning, erhålla olika pensioner, allt efter som de lämnat statstjänsten eller avgått från tjänsten vid olika tidpunkter, vill jag erinra om, att det ändå förefinnes en väsentlig skillnad på dessa pensionärer och de personer, det här är fråga om. När de förra avgå från tjänsten, äro de ju redan gamla och hava icke så lång tid kvar att leva. För övrigt vet ju varje statstjänare, huru mycket han vid avskedstagandet skall erhålla i pension, men den, som börjar sin militärtjänstgöring, vare sig den är frivillig eller nödtvungen, kan väl icke i all rimlighets namn tänka sig, att han skall lida skada och berövas sin arbetsförmåga därunder. Jag tror icke, att någon av herrarna här skulle vilja offra ett öga eller någon annan lem eller sin hälsa och arbetsförmåga för en summa av 675 kronor om året, vilket nu är det högsta belopp, som utgår.

Det är alltså icke för mycket, att dessa, som före 1909 blevo skadade, måtte erhålla denna summa av 675 kronor. Det är dock icke nu fråga om en direkt utgift, utan det är endast fråga om en utredning, och därför, herr talman, tillåter jag mig, trots utskottets enhälliga avstyrkande, att yrka bifall till de väckta motionerna och avslag på utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! När statsutskottets första avdelning behandlade denna motion, var man ense om att motionärens framställning var i högsta grad behjärtansvärd, men, som den föregående talaren mycket riktigt anmärkte, var det svårt för utskottet att överblicka konsekvenserna av ett bifall till motionen. Ty visserligen kan herr Leander säga, att *han* icke kan se några farliga konsekvenser, men han torde väl åtminstone icke ha reda på vad det skulle komma att ådraga statsverket för ersättningar. Därför bör, enligt mitt förmenande åtminstone, en sådan sak som denna utredas i vanlig ordning och läggas fram i form av en kungl. proposition, och det har, som han också anmärkte, varit meningen att en sådan skulle framläggas.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Herr talman! Jag skall bara be att gentemot herr Jönsson i Revinge få erinra om, att vi motionärer ha endast påyrkat utredning genom Kungl. Maj:t rörande den föreliggande frågan,

Ang. ersättningar för skada uppkommen under militär-tjänstgöring.

• (Forts.)

och därför kommer ju den utredning, som han önskar skall ske genom Kungl. Maj:t, att verkställas genom ett bifall till motionen. Jag kan icke ännu förstå, att konsekvenserna härav skulle bli så farliga.

Herr W e r n e r: Herr talman, mina herrar! Enligt mitt förmenande är det en ren skandal med de nuvarande förhållandena i detta fall. Vi skola tänka oss, att de, som skadas under militär tjänstgöring, med brutalt våld ha tvingats till denna tjänstgöring med eller mot sin vilja, och sedan ha de blivit invalider för livstiden. Dessa skola nu av statsverket avspisas med en futtig livstidsränta av exempelvis 125 kronor om året. Det är något, som all rättskänsla borde resa sig emot, och som helt enkelt icke borde få försiggå. Det är så upprörande, därför att alla dessa invalider ha det så mycket sämre ställt än om de skadats i civilt värv och fått sin ersättning efter den nya olycksfallsförsäkringslagen, varigenom de skulle kommit i ett betydligt bättre läge.

De konsekvenser, som åberopas, kan jag icke finna är något annat än ett mycket vanligt talesätt, som man använder sig av, då man av en eller annan orsak icke så grundligt vill sätta sig in i en fråga. som verkligen är nödvändigt. Det kan naturligtvis icke bli så farliga konsekvenser, då det högsta ersättningsbelopp, som kan komma ifråga, nämligen 675 kronor per år, även det naturligtvis är otillräckligt. Det borde väl var så, att, om en person skadar sig i militär-tjänstgöring, exempelvis har ådragit sig tuberkulos, vilket är den vanligaste formen av invaliditet, borde statsverket åtminstone giva sådan ersättning, att han finge en hygglig vård. Nu är det i stället så, att det är för litet att leva av men ändå mycket nog för att dö, och jag anser det icke precis lämpligt för statsverket att i detta fall ställa det så.

Det var ju så, att jag i denna fråga hade väckt en motion, nr 309, där jag begärde förhöjda ersättningar till dessa kategorier. Den avvisades av såväl kammaren som av utskottet med den motivering, att det var att förvänta en kungl. proposition i ämnet. Chefen för lantförvarsdepartementet hade under tionde huvudtiteln yrkat ett anslag på 280,000 kronor i ärendet, och man förväntade, att denna proposition skulle komma. Nu veta vi ju, att denna proposition icke har kunnat komma, men endast det, att ifrån det hållet en dylik försäkran har framkommit, att en proposition borde komma, är tillräckligt bevis för att frågan är behjärtansvärd, och att något bör och måste göras. Jag beklagar, att den kungl. propositionen i år icke har kunnat framkomma, och att staten därigenom förhindrats att redan nu kunna göra en välbehövlig förbättring i dessa invaliders ställning, men vi få väl ändå hoppas, att det fortast möjligt ändå kommer fram.

Man kan under nuvarande omständigheter icke göra mera än just vad herr Leander i sin motion påyrkat, nämligen att giva samtliga dessa offer för ett system, som vi väl skola kunna hoppas hör till det förgångna, den högsta ersättning, som för närvarande kan ges dem, nämligen det maximibelopp, som naturligtvis herr Leander förutsatt, att alla skulle få.

Jag anser, att det helt enkelt är riksdagens skyldighet i detta fall att avbetala en liten skuld mot dessa militarismens offer, om jag så får uttrycka det.

Ang. ersättningar för skada uppkommen under militär-tjänstgöring.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 50, bifaller de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 85 ja mot 81 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

§ 8.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av väckta motioner angående dispositionen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa och Jämtlands roteringskassa. *Ang. dispositionen af rissa regimentskassor.*

Uti tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 54, av herr *Hult m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 212, av herr *Janson* i Kungsör *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t behagade taga under omprövning, huruvida icke — i avbidan på slutligt beslut i anledning av Konungens befallningshavandes i Västmanland län förslag till framtida disposition av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa — med verkställighet av de i brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder borde anstå, dels ock förklara, att riksdagen för sin del icke hade något att erinra mot bifall till befallningshavandens ifrågakvarande förslag.

Vidare hade uti en inom första kammaren av herr *von Essen* väckt motion, nr 88, hemställts, att riksdagen ville för sin del med-

Ang. disposi-
tionen av
vissa rege-
mentskassor.

(Forts.)

giva, att Jämtlands roteringskassa finge bevaras åt provinsen Jämtland och därstädes förvaltas av en särskild styrelse för tillgodoseende av någon med dess ursprungliga ändamål jämförlig uppgift.

Utskottet hemställde,

a) att herrar Hulth m. fl. och Jansons i Kungsör m. fl. ifrågavarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas; samt

b) att herr von Essens ovanberörda motion icke heller måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius* och *Pers*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte med anledning av herrar Hulth m. fl. och Jansons i Kungsör m. fl. ifrågavarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida icke, intill dess definitivt beslut fattats rörande den framtida användningen av tillgångarna i Västmanlands regementes knektelegomeds-kassa, med verkställandet av de i brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder borde anstå; och

b) att herr von Essens ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Olofsson*, som med särskild motivering instämt i det slut, vartill förutnämnda reservanter kommit.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Olofsson*: Herr talman! Jag skall icke upptaga kamarens tid med att närmare motivera vår reservation till punkten a), då jag hoppas, att andra talare komma att uppträda, som försvara den bättre än jag kan göra. Jag skall helt kort och gott be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar *Kvarnzelius*, *Pers* och mig, och avslag å utskottets förslag.

Herr *Zander*: Herr talman! Det spörsmål, som här föreligger, betraktas nog av mången såsom en speciellt västmanländsk sak. I trots av att jag därvid kan bliva betraktad som lokalpatriot skall jag dock tillåta mig taga till orda för att lämna en redogörelse för våra synpunkter.

Jag vill då säga, att frågan om Västmanlands regementes knektelegomeds-kassa är av så stor betydelse, att man därför knappast bör göra den uteslutande till en provinsfråga. Uppenbart är, att den vidrör västmanländska förhållanden ganska vitalt och att man därför i Västmanland med stort intresse följer utgången av frågan i riksdagen och gärna ser att den blir löst på det sätt, som av oss i motionen föreslagits. Så som saken här ligger skall jag emellertid icke gå in på att belysa frågan från västmanländsk synpunkt eller pröva förslag till disposition för framtiden av denna fonds tillgångar — den saken föreligger inte till avgörande nu. Jag vill endast i stora drag fästa

uppmärksamheten på det behandlingssätt av frågan, som här ägt rum, för att just få fram det, som för stunden synes mig vara sakens kärna.

Jag vill då erinra om den rättegång, som här förts mellan Kungl. Maj:t och Kronan samt rotehallarna i Västmanland och vissa socknar i Örebro län. Denna process slutade med att rotehallarnas anspråk på *fullständig* dispositionsrätt till kassans tillgångar blevo avslagna. Nu göres det från arméförvaltningens civila departement, gällande, att spörsmål om kassans framtida användning utan vidare är klart, och att dessa tillgångar skola disponeras av Kungl. Maj:t för arméns behov. Jag vill för min del säga, att man icke så utan vidare kan anse, att saken är klar. I det avseendet förtjänar det att påpekas, att det finnes skäl, som tala för att andra ändamål för kassans användning för framtiden kunna tänkas än speciellt tillgodoseende av arméns intressen. I det fallet kan man erinra om, att Kungl. Maj:t under år 1918 i särskild skrivelse till Konungens befallningshavande i Västmanland infortrade dess yttrande rörande kassans användning. Länsstyrelsen utarbetade med anledning därav ett detaljerat förslag över huru densamma ansåg det vara lämpligast att använda kassans tillgångar för framtiden. Omedelbart efter att detta yttrande blivit expedierat finna vi emellertid, att Kungl. Maj:t i brev den 13 dec. 1918 till Konungens befallningshavande, meddelar föreskrift om att kassans tillgångar skall i den mån de inflyta, utan vidare inlevereras till arméförvaltningens civila departement för att fonderas, och att det sedermera skulle tillkomma Kungl. Maj:t att pröva kassans framtida användning.

Ang. dispositionen av vissa regementskassar.
(Forts.)

Det är påtagligt, att då Kungl. Maj:ts beslut kom så omedelbart efter sedan länsstyrelsen gjort ett förslag i annan riktning, man kan ha skäl att anse ett sådant Kungl. Maj:ts beslut på visst sätt vara ett förhandsbeslut. Man skulle eljest kunnat vänta, att Kungl. Maj:t, utav hänsyn till att prövningen av olika förslag, som kunna framkomma, sedermera skulle komma att ske, ej på förhand tagit ställning till kassans framtida förvaltning och användning. Ett sådant förhandsbeslut anser jag vara ganska förkastligt och i varje fall icke förenligt med den fria prövningsrätt, som ett ärende bör få åtnjuta. Det synes mig betecknande, att Kungl. Maj:t intagit en så bestämd position i denna sak i strid mot Konungens befallningshavandes i annan riktning gående förslag. Konungens befallningshavande har mycket starkt intresserat sig för kassans framtida användning och äger även förmåga bedöma, huru den bäst till provinsens fortsatta gagn kan förvaltas.

Av det kungliga brevet av december månad, vari föreskrives, att Konungens befallningshavande skall inleverera medlen till arméförvaltningens civila departement, kan man naturligtvis draga den slutsatsen, att Kungl. Maj:ts ställning är klar och att meningen är att utan vidare indraga kassan till försvarsändamål. Detta anser jag vara ett behandlingssätt, som icke är i överensstämmelse med vad som bort vara det riktiga, nämligen att spörsmålet fått prövas i hela sin omfattning, och att det hade fått stå öppet, huruvida kassan skulle användas för arméns behov eller eventuellt komma andra ändamål till

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.
(Forts.)

godo tills även riksdagen sagt sitt ord. Det är klart, att uti en sådan situation kände vi oss såsom representanter för Västmanland skyldiga att dels bevaka provinsens intressen och dels dessutom det stora allmänna intresse, som kan sägas föreligga i det sätt, varpå detta ärende behandlats.

Vad själva behandlingssättet beträffar kan man icke säga, att Kungl. Maj:ts åtgärd nu föreligger till prövning. Det är en regeringsåtgärd, som icke kan tagas upp till prövning i detta sammanhang, men som, i den händelse den kan betraktas såsom konstitutionellt oriktig, naturligtvis kommer upp framdeles. Nu kan man å andra sidan tänka och säga, att åtgärden icke behöver vara så konstitutionellt oriktig för att likväl vara i sak otillfredsställande. Det senare kan den vara utan att behöva betraktas vara av den arten, att exempelvis konstitutionsutskottet kan för sitt vidkommande taga upp denna sak till anmärkning. Nu vill jag alls icke säga, att beslutet icke kommer att stå sig som oklanderligt inför den konstitutionella prövningen. Men det oaktat anser jag det vara parlamentariskt otillbörligt, och att man i varje fall mycket sällan bör använda sig av ett sådant sätt att föregripa ett beslut.

På grund av detta brev har Konungens befallningshavande i Västmanlands län sedermera inlevererat inkomsten av fonden, som ställts till arméförvaltningens civila departements förfogande i vederbörlig ordning. Emellertid föreligger här från utskottets sida ett avslagsyrkande på vår motion, vilken gick ut på, att inga vidare åtgärder skulle vidtagas i kassans förvaltning, utan fortfarande skulle få utövas som hittills. Jag vill erinra om att kassan står under Konungens befallningshavandes i Västmanlands län förvaltning och följaktligen allaredan tidigare tagits ifrån själva rothållarnas förvaltningsorgan. Utskottet vill icke göra ett bestämt uttalande i denna riktning utan anser, att ingen skada sker, om medlen, i den mån de inflyta, inlevereras till arméförvaltningen. Däremot hava vi motionärer yrkat på, att riksdagen skulle göra ett bestämt uttalande i sakfrågan, nämligen rörande medlens användning till den västmanländska provinsens bästa. Det är lätt att förstå, att i det fallet varken utskottet eller riksdagen vill taga ställning till denna sak, utan anser, att frågan även i det avseendet bör stå öppen för att framdeles prövas. Det är av stor betydelse, om riksdagen åtminstone ville gå med på ett uttalande i den riktning, som herrar Kvarnzelius och Pers här föreslagit, nämligen att det täcktes Kungl. Maj:t, »taga under omprövning, huruvida icke, intill dess definitivt beslut fattats rörande den framtida användningen av tillgångarna i Västmanlands regementes knektelegomedelskassa, med verkställandet av de i brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder bör anstå.»

Ett sådant uttalande av riksdagen anser jag i alla fall innebära, att frågan återställes i det skick, vari den borde vara ställd, för att sedermera kunna undergå den fria prövning, som utskottet och reservanterna uttalat sig för, då saken på nytt kommer under riksdagens prövning. Under sådana förhållanden anser jag vi här i kamraren skulle med ett bifall till reservationen just kunna få frågan i

det läge, som man skulle kunna säga den bör ligga för att sedermera kunna låta de olika förslag, som här kunna framkomma om kassans användning, komma till sin fulla prövning. Det är endast detta som reservationen innehåller, och ett sådant beslut tycker jag skulle vara fullt överensstämmande med god ordning och en ställning, som vi kunna försvara. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Kvarnzeliuss och Pers avgivna reservationen.

Ang. dispositionen av vissa regementkassor.

(Forts.)

Med herr Zander förenade sig herrar *Jansson* i Edsbäcken, *Johansson* i Vittinge och *Mossberg*.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Nilsson*: Herr talman! Jag hade icke ämnat att taga till orda i denna fråga, om icke den föregående talaren refererat Kungl. Maj:ts beslut av den 13 december förlidet år på ett sätt, som icke är med verkliga förhållandet överensstämmande. Envar av kammarens ledamöter, som tar del av Kungl. Maj:ts beslut — det finnes återgivet på sid. 14 i utskottets utlåtande — skall finna, att den ärade talarens uttalande om att beslutet innebär en parlamentarisk otillbörlighet icke äger något fog för sig. Vad är det som Kungl. Maj:ts beslut innebär? Jo, Kungl. Maj:ts beslut innebär, att Kungl. Maj:t i anledning av en framställning från arméförvaltningens civila departement innefattande förslag om den framtida förvaltningen av kassans tillgångar dels förklarar sig framdeles vilja efter verkställd utredning meddela beslut i nämnda hänseenden, dels förordnat »att hädanefter till ifrågavarande kassa inflytande medel, efter avdrag av behöriga förvaltningsutgifter, skola, i den ordning arméförvaltningens civila departement äger bestämma, av eder — d. v. s. Konungens befallningshavande i Västmanlands län — inlevereras till nämnda departement och därstädes särskilt bokföras». Detta är allt.

Kungl. Maj:t beslöt 1905, med fränhändande av rothällarnas dispositionsrätt över kassan, att kassans förvaltning skulle av dess direktion överlämnas till Konungens befallningshavande i Västmanlands län. Med samma rätt, som Kungl. Maj:t då beslöt att överlämna kassans förvaltning till Konungens befallningshavande i Västmanlands län, ja, med än större rätt må jag säga, sedan i alla tre domstolsinstanserna dom fallit, som har fränhänt rothällarna äganderätten till kassan, måtte väl Kungl. Maj:t äga rätt att låta förvaltningen av den fond, som finnes, överlämnas till ett annat förvaltningsorgan, och detta så mycket mera som det av utredningen klarligen framgår, att kassans medel för närvarande äro utlånade till en räntefot av i genomsnitt $4\frac{1}{4}$ %. Jag vädjar till envar av kammarens ledamöter, om under tider sådana som de närvarande, när staten får betala ränta efter en räntefot vida överstigande denna, det kan finansiellt försvaras, att en sådan förvaltning av statens medel — ty det innefattas i högsta domstolens beslut att det är statens medel — får fortgå på sådant sätt som hittills varit fallet.

Ang. dispositionen av vissa regimentskassor.
(Forts.)

Jag har endast velat inför kammaren klargöra detta sakläge och sålunda visa, att den nästföregående ärade talarens referat av Kungl. Maj:ts beslut, icke är överensstämmande med vad beslutet innebär.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Det är icke så mycket att förvåna sig över att representanterna för Västmanland samfällt motionerat om, att provinsen framdeles och för all framtid skulle få behålla denna utmärkta kassa, ur vilken erhålles lån till så billig räntefot som 4 och $4\frac{1}{2}\%$, ty det torde icke vara möjligt att i någon annan kassa få så billiga lånevillkor. Nu vill jag fästa uppmärksamheten på, att rådhusrättens i Västerås av högsta domstolen fastställda utslag lyder så här: »alltså och då vid sådant förhållande kassans tillgångar vore att anse såsom statsmedel, varå efter indelningsverkets upphörande rotehallarna icke vidare kunde göra anspråk», så äga icke juridiskt sett de forna rotehallarna vid Västmanlands regemente någon som helst rätt till denna kassa eller densammas avkastning. Till stor del har kassan uppkommit därigenom, att en del nummer vid Västmanlands regemente tidtals hållits vakanta, och detta som en följd av åtgärder, vilka vidtagits av Kungl. Maj:t. Vad som nu motiverar, som krigsministern nyss framhöll, en annan förvaltning av denna kassa, är den utomordentligt billiga räntefoten, men icke nog därmed. Till större delen äro dessa lån fasta och stående, de äga icke den rörlighet som de borde hava, därest kassan skall vara till större gagn. Det torde hava varit på det sättet, att en fastighetsägare, som fått ett lån från denna knektelegomedelskassa, behållit detta lån för en mycket lång tid, och på så sätt har han hindrat en annan person, som eventuellt skolat inköpa en fastighet, att erhålla ett kanske behöfligt lån. Det finnes sammanlagt 411 särskilda lån, och när nu kassan uppgår till sammanlagt 2,162,588 kronor, så gör det i genomsnitt 5,220 kronor för varje lån, d. v. s. det är icke så värst små lån. Jag är alldeles säker på, att om man gjorde en undersökning beträffande alla dessa låntagare, skulle man komma till det resultat, att låneinnehavarna i mycket stor utsträckning hava lika stora eller kanske större belopp placerade i bank, för vilka de åtnjuta högre ränta än de här få betala på medel, vilka obesträtt tillhöra staten. Därför tycker jag för min del, att Kungl. Maj:t skulle absolut hava varit att klandra, därest man icke anbefallt att med kassans förvaltning skulle förfaras annorledes än hittills. Vad som ytterligare styrker, att denna kassa var avsedd endast för rotehallare är ett nådigt brev av den 5 mars 1793, vari föreskrefs att kassans år 1791 till krigskollegium överlämnade medel skulle på grund av däremot resta protester återsändas till kassans direktion för att åter stå under dess förvaltning och inseende, och där det tillägges följande: »helst därigenom rotehallarna därstädes få begagna sig av dem uti kungl. brevet den 3 april 1770 tillagda förmån att framför andra med lån utur kassan varda undsatta». Därmed säges ju uttryckligen, att det är rotehallarna, som äga företrädesrätt till denna

förmån att erhålla lån ur kassan. När det nu i Västmanland icke finns några rotehållare längre, är det alldeles klart, att den förmånsrätten upphört automatiskt, av sig själv.

Nu har icke heller statsutskottet, vilket för övrigt av herr Zander framhölls, ifrågasatt, att man på något vis skulle gå hårdhänt till väga mot dessa låntagare, utan man skulle få en successiv avveckling till stånd.

Jag tycker verkligen, att länsstyrelsens förslag till användande av kassans avkastning är ganska underligt, och ändå ha motionärerna föreslagit, att detsamma framdeles skulle lända till efterrättelse. Länsstyrelsen föreslog nämligen, att medlen skulle användas till en del kulturella uppgifter i Västmanland, samt att en annan del skulle användas för underlättande av rekryteringen vid Västmanlands regemente och för manskapets vid detta regemente trevnad och nytta. Jag undrar vad som egentligen skulle berättiga volontärerna vid Västmanlands regemente till dessa särskilda förmåner framför alla andra volontärer i riket, och jag finner det högst anmärkningsvärt, att motionärerna kunnat tycka, att detta skulle vara riktigt och rimligt.

Jag skall be att få på dessa skäl, herr talman, yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Olofsson: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i statsutskottet har diskussionen egentligen rört sig om den ena, den större av de båda kassor, det här är fråga om, nämligen Västmanlands regementes knektelegomedelskassa.

Jag skall emellertid icke upptaga tiden med att tala om den kassan, utan vill endast säga några få ord om den andra kassan, som jag närmast känner till, nämligen Jämtlands roteringskassa.

Jag har själv varit rotehållare i Jämtland och känner något till den kassan. Denna kassa bildades av en grundfond, beträffande vilken jag icke riktigt vet, om den utgjordes av statsmedel, en grundfond på 87,848 kronor 69 öre. I reglementet för denna kassa föreskrives, att den skall förvaltas av en direktion, bestående av fyra rotehållare, nämligen två från vardera av de båda i provinsen då förlagda corpserna, en av fotfolk och en av hästfolk, vidare fyra officerare, varav två från fältjägarregementet och två från hästjägarregementet, samt slutligen landshövdingen, som skulle vara ordförande i direktionen. Nu var det rotehållarnas sak att genom sina ombud i direktionen föreslå, hur mycket rothållaren egentligen skulle ha i ersättning, när han insatte ny nummerhäst. Jag skulle nämna kanske, att jag var rotehållare för hästjägarcorpserna. Nu veta vi litet var, att det på sjuttioalet var högkonjunktur, att det fanns gott om pengar. Bönderna tänkte då, att de skulle spara på denna kassa till de sämre tider, som kunde komma. Bönderna anlidade icke kassan i den utsträckning, de efter reglementet egentligen hade rätt till. De hade nämligen rätt att använda kassan intill grundfonden. Ränator och andra inkomster, som tillföll kassan, hade bönderna rätt att använda till hjälp vid rekrytering och remontering. De sparade,

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.

(Forts.)

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.
(Forts.)

som jag sade, på kassan. Men så kommer staten och lägger vantarna på kassan helt och hållet. Arméförvaltningen säger att det varit en utredning, som visat, att alltsammans är rena statsmedel. Jag vill säga, att den utredningen måtte ha varit ganska ensidig. Mig veterligen hava icke rotehållarna haft något ombud med vid denna utredning för att bevaka rotehållarnas intressen. Dessa borde väl i alla händelser hava fått något ord med i laget, när det gällde att utreda och framlägga synpunkterna. Rotehallarna hade nog för sin del haft sådana att framkomma med vid denna utredning. Så har emellertid, som sagt, icke skett, utan arméförvaltningen har på eget initiativ utrett frågan och sagt: det är rena statsmedel.

Jag förstår icke hur man vid en utredning har kunnat komma till ett sådant slut, ty dessa besparingar hava rotehållarna faktiskt själva gjort under de goda tiderna, som jag nämnde i tanke att i sämre tider ha något att taga av.

Det är det huvudsakliga motivet för mitt yrkande om bifall till min reservation, särskilt då i vad den gäller Jämtlands roteringskassa.

Jag har gjort ett yrkande på annan motivering än de övriga reservanterna gjort beträffande Jämtlands roteringskassa. Av förbi-seende har klämman i vad den gäller denna kassa och motiveringen ej kommit i full överensstämmelse. Jag ber nu att få göra den ändringen i motiveringen, att det inskjutes ett litet ord »helt» mellan orden »kunna» och »tillstyrka» i sista raden i motiveringen, och önskar jag, att klämman får följande lydelse: att riksdagen ville för sin del medgiva, att Jämtlands roteringskassa bevaras åt provinsen Jämtland.

För övrigt ber jag att i fråga om mom. a) få yrka bifall till den reservation, som av herrar Kvarnzeliuss och Pers fogats vid utlåtandet, samt avslag å utskottets hemställan.

Herr Zander: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet gjorde gällande, att jag i mitt anförande lämnat uppgifter, som icke överensstämde med verkliga förhållandet. Jag ber i anledning därav få säga, att dessa uppgifter, så som jag fattat dem åtminstone, stå i full överensstämmelse med vad som omnämnas i utskottets betänkande och synes icke enligt mitt förmenande innebära avvikelser däremot. Det kan ju i övrigt sägas, att mitt ord var starkt, då jag sade, att det var parlamentariskt otillbörligt, eller något sådant, vad jag nu yttrade. men jag kan i det fallet icke alls anse, att uttrycket är för starkt, då man sätter det i sitt verkliga sammanhang. Det är i varje fall ett ovanligt tillvägagångssätt av Kungl. Maj:t, att som här, fatta ett beslut i frågan, som på visst sätt kan sägas i sak vara avgörande och detta på ett så tidigt läge som det, vari frågan då låg. Om man ser saken i sammanhang, ser det ut, att det här gör sig gällande ett bestämt partitagande för, att man utan vidare överlämnar kassans tillgångar till arméförvaltningen för tillgodoseende av arméns behov.

Jag vill erinra om, att Konungens befallningshavandes förslag.

utgörande svar på en till Konungens befallningshavande från Kungl. Maj:t lämnad remiss, inkom den 28 november och företer en uppfattning, som avviker från den av arméförvaltningens civila departement uttalade. Redan den 13 december kom från Kungl. Maj:t ett brev med bestämd föreskrift, att medlen skulle, i den mån de inflöto, inlevereras till arméförvaltningen. Om man sätter dessa saker i sammanhang med varandra, får man det intrycket, att det icke var i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts önskan ett sådant förslag kom. Arméförvaltningens civila departement säger också i sitt uttalande till utskottet, att Konungens befallningshavande i Västmanlands län synes rent av hava missuppfattat sin ställning till denna fråga, och att det icke alls var meningen att man skulle inkomma med sådant förslag.

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.
(Forts.)

Under sådana förhållanden menar jag, att det är litet parlamentariskt ovanligt, att som i detta fallet Kungl. Maj:t tager så bestämd ställning till ett spörsmål, som ligger fullständigt under utredning. Den uppfattningen har jag fortfarande. Jag kan icke pruta av något på den åskådningen.

Herr Jönsson i Revinge gick in på spörsmålet, huruvida Västmanlands rothållare hade någon större rätt till kassan, eller om det eljest är lämpligt, att denna kassa får stå uteslutande för de västmanländska behoven. Det vill jag låta vara osagt. Jag vill icke ingå i prövning av den saken, men den borde få stå öppen för att prövas i sitt egentliga sammanhang. Nu ligger icke den frågan inför prövning. Jag har visserligen som motionär yrkat, att riksdagen ville göra ett uttalande i den riktningen, men jag måste säga, att det var mera som en opinionsyttring för Västmanlands intressen. Det föreligger intet yrkande i den riktningen, då varken motionärerna, reservanterna eller någon annan framställt yrkande i den riktningen. Reservanternas yrkande går ut på att låta förvaltningen fortfarande vara sådan, som den tidigare varit, att följaktligen man skulle låta frågan stå öppen för att sedermera prövas i sitt hela sammanhang.

Under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till den av herrar Kvarnzeliuss och Pers avgivna reservationen.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag vill gent emot herr Olofsson säga, att den omständigheten kan väl omöjligen ha inverkat på frågan om äganderätten till Jämtlands roteringskassa, att dess direktion en gång förr i världen, på 1800-talet, som han upplyste, vid remontering för kavallericorpsen skulle haft rätt att av kassans medel betala ut större belopp än vad direktionen den gången fann vara nödvändigt. Det blev då en besparing, men den besparingen måste, såvitt jag kan begripa, tillfalla kassan och ingen annan.

De rusthållare och hemmansägare som på 70-talet ej erhöles så stort bidrag ur kassan, som dess ställning medgav, finnas säkerligen ej till längre då hemmanen väl i allmänhet övergått till nya ägare. Och icke ha väl dessa senare någon rätt till kassan därför att deras företrädare gjort besparingar. Staten har ingen möjlighet att hålla

Ang. dispositionen av vissa regementskassar.

(Forts.)

70-talets rusthållare skadeslösa och numera finnas icke längre några sådana i Jämtland lika litet som rothållare i Västmanland.

Nu tycker herr Zander, att regeringen gått bra brådstörtat till väga, när den redan i december fattat beslut om Västmanlandskassans förvaltning. Jag vill då erinra honom om, att roteringen i Västmanland upphörde redan 1901. Man har sålunda sedan dess i 17 år förvaltat kassan, då Kungl. Maj:t först i december 1918 fattade beslut om att med kassans förvaltning skulle förfaras annorlunda än tidigare. Jag tycker, att när vederbörande haft så pass lång tid på sig och när högsta domstolens utslag finns på, att kassan är statens — i motsats till vad herr Zander säger, nämligen att äganderättsfrågan icke är utredd — man icke i Västmanland rimligtvis kan klaga över att staten gått brådstörtat till väga.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande i fråga om båda punkterna i utskottsutlåtandet.

Herr Olofsson: Herr talman! När den siste ärade talaren säger, att det vore alldeles omöjligt att dela upp kassan på de förutvarande rusthållarne, så ber jag få nämna, att detta var visst icke min mening. utan vad jag yrkade var, att kassan skulle bevaras åt Jämtland och användas inom Jämtlands län och icke ingå i någon för hela riket gemensam kassa. Jag skall be att få läsa upp § 8 i reglementet, som styrker åtskilligt av vad jag förut andragit. Det står här:

»Därest något år inträffar att kassans tillgångar, oberäknat den uti § 1 omförmälda fond, som aldrig får minskas, icke bliva tillräckliga för de kostnader, som enligt gällande stadganden böra ifrån kassan för Häst-Jägare-corpsen eller Fält-Jägare-corpsen bestridas, skall bristen fyllas genom tillskott av samtliga roteringsskyldige hemmansägare och innehavare vid den corps, för vilken brist uppstår, i mån av varje hemmans senast fastställda taxeringsvärde; börandes, sedan längder däröver genom Direktionens försorg blivit upprättade, dessa medel jämte kronouppbörden, debiteras och uppbäras samt till kassan levereras.»

Det är klart, att dessa personer hade skyldighet att giva tillskott till kassan, ifall den icke kunde räcka till för det ändamål den var avsedd för. Min mening var, att grundfonden är statsmedel men vad som däröver är och vad som skall vara till full disposition för rothållarna är icke statsmedel, utan dessa medel anser jag böra få bevaras för Jämtland och för något ändamål, som rothållarna själva kunna besluta om.

Jag skall icke vidare uppehålla tiden.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag skall icke väsentligt förlänga debatten, men jag anser, att jag bör få säga ett par ord i denna fråga, ehuru jag mycket väl förstår, att kammarens beslut redan kan anses givet, då inom statsutskottet icke mer än tre ledamöter ha ansett lämpligt att reservera sig till förmån för motionen.

Jag vill giva utskottets talesman rätt däri, att den rättsliga sidan av den här saken torde nog få anses avgjord genom högsta dom-

stolens beslut. Men jag vill framhålla, att man torde böra se den här frågan även ur en annan synpunkt, den synpunkten som ofta nog brukar läggas på frågor här i riksdagen, nämligen rättvisans och billighetens synpunkt. Denna anser jag i alla fall bör komma till beaktande här i kammaren. Saken ligger ju så, att rörande kassans framtida förvaltning och användning är ännu intet definitivt bestämt. Kassan har sedan år 1905 förvaltats av Konungens befallningshavande i Västmanlands län, men nu har, som här redan förut är anført, Kungl. Maj:t ansett, att de medel, som influtit i form av räntor av denna kassa, skola inlevereras till arméförvaltningens civila departement. Vad ligger nu i en sådan åtgärd? För min del kan jag icke se annat än att i denna åtgärd ligger något sådant som att vederbörande tänkt sig att denna kassa bör användas för arméns behov. Jag ser åtminstone saken så, ehuru — jag betonar det ännu en gång — något definitivt beslut icke fattats i saken.

Ang. dispositionen av vissa regementskassar.

(Forts.)

Vad önska nu motionärerna och vad önska reservanterna i statsutskottet? Jo, de önska intet annat än att det måtte anstå med inlevererandet av medlen till arméförvaltningens civila departement intill dess att Kungl. Maj:t har fattat definitivt beslut i saken. Det är vad reservationen innebär, och för min del kan jag icke se, att det är något orimligt eller oriktigt i en sådan begäran, utan, som jag nyss antydde, finner jag det rimligt och billigt, att så blir fallet. Här är ju icke heller fråga om att riksdagen i denna punkt skulle fatta något definitivt beslut utan det är bara fråga om att Kungl. Maj:t *täcktes taga under omprövning*, huruvida icke, intill dess definitivt beslut fattats rörande den framtida användningen av tillgångarna i Västmanlands regementes knektelegomedelskassa, med verkställandet av de i brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder bör anstå. De föreskrivna åtgärderna avse inlevererandet av influtna medel.

Jag skall icke upptaga tiden längre, herr talman, men jag har ansett mig böra framhålla och ytterligare betona innebörden av denna reservation. Därmed har jag för min del icke alls velat uttala någon bestämd uppfattning om, till vilket ändamål denna kassa för framtiden bör användas, ehuru jag icke kan underlåta att framhålla, att det skulle vara rimligt och billigt, om kassan finge, som Konungens befallningshavande tänkt sig, användas för jordbruket och jordbruksnäringens främjande inom Västmanlands län.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Kvarnzelius och Pers avgivna reservationen.

Herr *Ericsson* i Arboga instämde häruti.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman! Den föregående ärade talaren är konstitutionsutskottets ordförande, och därför är det ju förtjänt av att annoteras, att han, ehuru västmanlänning, erkänner, att den rättsliga delen av denna affär är fullständigt klar i så måtto, att statens äganderätt torde vara oomtvistlig. När han nu talar om vad motionärerna önska och vad reservanterna önska i

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.
(Forts.)

detta fall, så vill jag framhålla, att det torde vara uteslutet, även om man bifaller utskottets förslag, att den här kassan skulle komma armén till godo för något ändamål, som riksdagen icke skulle vilja vara med på, ty statsutskottet skriver, att det förutsätter, »att riksdagen framdeles beredes tillfälle att yttra sig över ifrågakvarande medels blivande användning». Kraftigare kan man väl rätt gärna icke betona, att riksdagen vill ha ett ord med i laget, när det gäller användningen av denna kassas medel.

Vad så beträffar förslaget, att Kungl. Maj:t skulle taga tillbaka sin order om kassans inleverering, så vill jag framhålla, att detta skulle medföra, att dessa räntemedel — det är endast räntemedlen som inlevereras till arméförvaltningen — skulle skickas tillbaka till Västmanland. Jag kan icke finna någon rimlig anledning till att så förfara.

Herr Olofsson i Digernäs talade vidare om att Jämtlands roteringskassa borde användas för ändamål, som speciellt främjade provinsen Jämtlands utveckling. Men så är icke förhållandet för närvarande. Enligt vad utskottet inhämtat hos arméförvaltningen, är det på det sättet, att kassans tillgångar icke hitintills disponerats för ändamål, som särskilt tjäna Jämtlands intressen. Medlen äro huvudsakligen placerade i obligationer, och ingen kan väl påstå, att provinsen Jämtland, även om den finge om hand förvaltningen av dessa obligationer, därest den vore tvungen att inleverera avkastningen till statskassan, skulle ha någon särskild fördel av denna åtgärd.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Olofsson: Herr talman! Jag måste svara den siste ärade talaren ännu en gång och ber att därvid få återropa reglementet. Det står nämligen i reglementet, att »kassans kapitaltillgångar för begge corpserna böra genom Direktionens försorg utlånas för corpsernas gemensamma räkning». Och så står det i stycket a): »emot inteckning uti jordegendom inom Jämtland till högst hälften av senaste taxeringsvärdet; skolande egendomens åbyggnader vara mot eldskada försäkrade uti någon inhemsk brandförsäkringsinrättning, vars säkerhet av Direktionen godkännes».

Denna första punkt avser sålunda, huru kassans medel skola utlånas. Men när staten drager till sig kassan utan att spörja rothållarna, drager in kassan från att dess medel förut varit utlånade i de jämtländska bygderna, då är det väl underligt, att den föregående talaren kan passa på och säga, att den användes icke i Jämtland. Nej, tacka för det, när arméförvaltningen drar in kassans medel. Men meningen var, att dessa medel skulle utlånas i Jämtland och vara till stöd för jordbruket där.

Herr Olsson i Rösta: Herr talman! Jag skall be att få framhålla att vad Jämtlands roteringskassa beträffar, det ej föreligger något domstolsutslag på att kassan skall indragas till staten eller arméförvaltningen. Vidare vill jag påpeka § 5 i Kungl. Maj:ts

reglemente, som fastställdes den 30 december 1864. Det heter här: »Beloppet så väl av roterings- som av remonteringsbidraget äga vederbörande rotehållare vid vardera corpsen för sig att genom fullmäktige vid allmänt sammanträde bestämma efter sig företeende olika omständigheter.» Såsom en följd härav hade den regeln tillämpats, att därest kassans tillgångar något år icke voro tillräckliga för att bidrag skulle kunna utbetalas, bristen skulle kunna fyllas genom tillskott av de roteringsskyldiga. Oaktat rotebesväret vilade ganska tungt på Jämtlands rotehållare, ha de dock städse låtit sig angeläget vara att bestämma de årliga rotebidragen till högre belopp än som behövdes för att ernå den besparing, som skulle finnas i kassan att tillgå, för den händelse rotebördan skulle än ytterligare ökas.

Det förefaller mig under sådana omständigheter som skulle rättvisa och billighet kräva, att de belopp, som sedan 1862 blivit hopsparaade i kassan, icke borde föras ur provinsen utan komma densamma till godo för främjande av det med kassan ursprungligen avsedda ändamålet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Olofsson framställda förslaget vad angår Jämtlands roteringskassa, och vad Västmanlands roteringskassa beträffar ber jag att få yrka bifall den reservation, som avgivits av herrar Kvarnzelius och Pers.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det är närmast med anledning av herr Larssons i Västerås anförande som jag begärt ordet.

Herr Larsson i Västerås ville bedöma reservationen på sådant sätt som skulle det här icke vara fråga om något annat än en begäran att under tiden intill dess definitivt beslut fattas, skulle med verkställandet av de i det kungl. brevet föreskrivna åtgärder anstå. Det går ganska lättvindigt ibland att få en sak att se oskyldig ut, om man endast hänvisar till yrkandet men icke till motiveringen. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att genom ett bifall till den ifrågavarande reservationen skulle kammaren faktiskt i viss mån binda sig själv vid bedömandet av det här ärendet, när det en gång kommer att av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen. Här uttalas nämligen i reservationen, att »starka billighets-skäl tala för, att kassan, som ursprungligen bildats och sedermera använts i ortsbefolkningens intresse, även för framtiden i någon form kommer samma landsdelar till godo». Det är sålunda meningen, att innan riksdagen fått i den ordning, Kungl. Maj:t kan förelägga ärendet, pröva, i vad mån detta skulle bliva en statsangelägenhet eller en ortsangägenhet, skulle kammaren här gå att binda sig vid ett dylikt uttalande, vartill kommer ett i en föregående punkt av reservationen gjort uttalande, där man mycket starkt avsluter sig till ortsbefolkningens mening.

Jag tror sålunda icke, att det är riktigt att bedöma dessa fakta som herr Viktor Larsson vill hava dem bedömda, utan man får allt

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.
(Forts.)

Ang. dispositionen av vissa regementskassor.
(Forts.)

se icke bara på yrkandet utan också på motiveringen, och det förefaller mig då som om, därest man skulle följa herr Kvarnzeliuss' och Pers' reservation, kammaren vid framtida behandling av detta ärendet skulle stå ganska bunden.

Detta tror jag å andra sidan icke kan anses vara förhållandet, därest man följer utskottets yrkande. Genom att följa detta senare yrkande, har man också erkänt, att Kungl. Maj:t varit i sin fulla rätt, när den vidtagit i kungabrevet omnämnda åtgärder. Ett bifall till reservationen skulle däremot onekligen innebära ett underkännande av Kungl. Maj:ts åtgärder i ärendet. Då jag anser, att Kungl. Maj:ts åtgärder här varit synnerligen välgrundade, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen först propositioner beträffande mom. a), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. a) av den utav herrar Kvarnzeliuss och Pers avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Zander, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den utav herrar Kvarnzeliuss och Pers avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 132 ja mot 35 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom. b) propositioner först på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment samt vidare på bifall till det av herr Olofsson under överläggningen senast framställda yrkandet i denna del; och biföll kammaren jämväl utskottets i förevarande moment gjorda hemställan.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av väckt motion om skrivelse

Ang. förändrad användning av de kungliga slotten.

till Kungl. Maj:t angående förändrad användning av de kungliga slotten.

*Ang.
förändrad
användning
av de kungliga
slotten.
(Forts.)*

I en inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.* väckt motion, nr 49, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilken utsträckning de kungliga slotten kunde och borde omändras och användas för statens sjukvårdsväsen, skolväsen eller andra statsändamål, samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan anförde:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag har, som herrarna ser, här väckt en motion, som går ut på, att man skall låta utreda i vilken utsträckning de kungliga slotten kunna och böra omändras för att användas för statens sjukvårdsväsen, skolväsen eller andra statsändamål.

Jag skall nu först och främst säga, att herrarna inte skola bli rädda för att motionen framkommer från vänstersocialdemokratiskt håll. På grund av det förhållandet bör motionen ej få någon annan karaktär över sig, än om den väckts inom ett annat parti. Det är en rent praktisk motion, som t. o. m. en högerman skulle kunnat väcka. Jag tycker också, att även högermän i denna kammar skulle kunna gå med på denna motion. Det är *här* ej fråga om att t. ex. exproprieras »fyrkanten» här uppe för att användas till i motionen angivna ändamål, utan det är mera fråga om att utreda, vad man skall kunna göra åt de andra slotten.

Saken ligger ju på följande sätt. Staten behöver i dessa tider på grund av många förhållanden ökat utrymme för sjukvårdsanstalter, för skolor och en mängd andra ändamål. Det påvisades i dag av en medlem av statsrådet, hurusom det är synnerligen nödvändigt för staten att åstadkomma, antingen genom stegrad byggnadsverksamhet eller på annat sätt, ökade lokaler för statsändamål av diverse art. Nu veta herrarna mycket väl, att förhållandet för närvarande är det, att byggnadskostnaderna äro synnerligen höga och statens ekonomi icke den bästa. Detta gör, att man måste fråga sig: finnes det några lokaler, några hus, som staten äger, men som icke användas för nyttig statsverksamhet och som skulle kunna användas för nyttigt ändamål? Man måste då säga, att det ligger nära till hands att ögat då i första hand fäster sig just vid en del av dessa slott. Då uppstår frågan: finns det icke någon möjlighet att försöka på ett eller annat sätt använda sig av dessa slott, som icke användas för nyttig verksamhet?

Nu säger utskottet som svar på den frågan: Nej, det är alldeles omöjligt. — Varför är det omöjligt? — Jo, det är omöjligt,

Ang.
förändrad
användning
av de kungliga
slotten.
(Forts.)

säger utskottet, därför att dessa slott hava upplåtits under vissa villkor till Kungl. Maj:t att av Kungl. Maj:t disponeras, enligt vad som säges i statsutskottets utlåtande nr 2 vid 1918 års riksdag. På det skälet anser sig utskottet icke kunna tillstyrka framställning om en sådan utredning, som här är fråga om. Men då vill jag, beträffande detta säga, att just i dagarna det förekommit en desavouering av denna utskottets ståndpunkt. Vi hava nämligen i dagarna sett i pressen, hurusom man är villig, att vidtaga åtgärder för möjliggörande av ett av dessa slotts, nämligen Haga, användning för sjukvårdsändamål och viss annan nyttig verksamhet. Med utgående härifrån tycker jag, att man nästan skulle kunna våga det påståendet, att i det här fallet har utskottet varit mera konungsligt än Konungen, eller rättare sagt, hovförvaltningen själv. Ty, så vitt jag kan förstå, måste det bakom ett sådant medgivande från vederbörande förvaltning om sådan användning av detta slott ligga ett erkännande, att man går med på, att slotten användas för dylika ändamål.

Jag tycker alltså, att då man begär en utredning om möjligheterna, att åstadkomma en sådan användning av dessa slott, icke någon bör betrakta det, som man gjort i en tidning, som i går kväll skrev om denna sak, nämligen som en slags demonstrationspolitik. Här föreligger en rent praktisk fråga, utan någon som helst politisk innebörd. Det är bara fråga om, att försöka få en utredning till stånd, angående möjligheten att, kanske på frivillighetens väg, få någon förhandling med vederbörande, vilken skulle kunna leda till dessa slotts användande för nyttiga ändamål, såsom jag ifrågasatt, istället för att de skola stå och skräpa. Ty, märk väl — det ha alla herrarna tämligen klart för sig — det är verkligen så, att dessa slott användas just inte för hovets eller Konungens räkning. Det är ytterst sällan, så vitt jag känner, som dessa slott tagas i bruk av Konungen eller den kungliga familjen. Jag får säga, att i och med konstaterandet av detta torde rätten för Kungl. Maj:t att disponera över dessa slott nu vara mycket litet motiverad. Atminstone torde detta kunna tillämpas beträffande en del av slotten.

Jag skall säga redan nu, att jag kommer att begära votering i denna sak, därför att jag vill se, om det verkligen inte finns en del personer här i kammaren, som skulle vilja vara med om en opinionsyttring för ett försök i den riktning, jag för min del föreslagit.

Herr talman! Jag skall alltså tillåta mig att från denna utgångspunkt yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Jag vill påpeka, vilket av den föregående talaren för övrigt erkändes, att denna fråga berör tredje man, nämligen Hans Majestät Konungen, vilken i enlighet med Rikets ständers skrivelse den 1 december 1809 och riksdagens skrivelse nr 1 vid 1908 års riksdag fått för sin livstid rättighet att disponera över dessa slott. Nu förmenade herr Hage, att man skulle kunna genom någon sorts frivillig överenskommelse träffa

avtal med Hans Majestät Konungen om dessa slott. Men jag undrar, om det finns någon egenlig anledning att gå den väg, han föreslagit, och skriva och begära en sådan utredning.

Herr Hage sade, att det här var fråga om ett rent praktiskt förslag, och att till och med en högerman skulle kunna vara med på det. Jag är för min del icke alls övertygad om, att hans förslag är så utomordentligt praktiskt, och detta av den anledningen, att jag icke tror på att dessa slott utan vidare äro acceptabla vare sig till sjukhus eller skolor. Deras inredning torde därvidlag lämna åtskilligt övrigt att önska. Dessutom skulle säkerligen också riksantikvarien vilja ha ett ord med i laget, ifall vi nu skulle börja rumstera om i dessa historiska minnesmärken. Jag hade på grund av officiellt uppdrag för någon tid sedan anledning att besöka ett gammalt staten tillhörigt slott, Leckö, ett kolossalt slott med 248 rum, som allt sedan Magnus Gabriel de la Gardies tid stått så gott som obegagnat.

Nu kan man ju tycka, att i detta väldiga slott skulle det väl kunna anordnas en hel del saker. Meningen var, att det utmärkta slottet med sina praktsalar skulle förvandlas till en tvångsuppfostlingsanstalt för minderåriga förbrytare. Den arkitekt, som vi hade med oss vid besöket på platsen, avrådde emellertid bestämt från planen och presterade en övertygande utredning om, att de förändringar, som skulle behöva vidtagas, komme att bli så dyrbara, att det icke skulle löna sig, hur man än bar sig åt, att söka göra slottet användbart för det nya ändamål, för vilket det var avsett. I allmänhet torde man också vid de andra lustslott, som kunde komma ifråga att ombygga, träffa på alldeles samma svårigheter.

Vad beträffar herr Hages uttalanden om sjukvården, så har jag aldrig tidigare vetat, att sjukvården varit någon statsangelägenhet. Eljest är det väl här i Stockholm som annorstädes kommunen eller landstinget, som sörjer för densamma. Staten har således ingen anledning att lägga sig till med så dyrbara sjukhus, som ändå icke kunde bli moderna, framför allt beroende därpå, att man icke skulle få tillstånd att göra de förändringar med dessa historiska minnesmärken, som äro nödvändiga för att få någon praktisk nytta av lokalerna.

Jag tror icke det är på grund av de praktiska skälen, som herr Hage väckt denna motion, utan förmodligen är det bara ett sätt av honom att demonstrera sin utomordentliga radikalism, som man så gärna vill på det hållet.

Att detta skulle vara en så utomordentligt praktisk användning för dessa gamla slott, som nu — det kan ju herr Hage ha rätt i — icke finna någon större användning — det tror jag absolut icke på. Jag tror tvärtom det vore bättre att vi tillsvidare lämna dessa slott i fred och att icke ge oss i färd med att ändra dem till sådana anstalter som han föreslagit. När man i tvåhundra år icke kunnat hitta på någon användning för Leckö slott med dess 248 utmärkta rum, så tvivlar jag på, att man skulle lyckas med att på ett praktiskt sätt ändra om Drottningholm och de andra kungliga slotten.

Ang.
förändrad
användning
af de kungliga
slotten.
(Forts.)

Ang.
förändrad
användning
av de kungliga
slotten.
(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill med anledning av den föregående talarens yttrande påminna om att jag i min motion bl. a. talat om att göra omändringar, så att den saken har jag alltså räknat med. Men dessa omändringar bli nog i allmänhet billigare än att bygga upp alldeles nya hus, det torde väl vara en allmänt känd sak.

Nu säges det vidare, att vissa slott möjligen icke skulle lämpa sig för sådana ändamål som jag ifrågasatt. Jag vill då betona, att jag gjort mitt yrkande på sådant sätt, att jag hemställt om en utredning angående i vilken omfattning en sådan användning av de kungliga slotten skulle vara möjlig. Kanske visar det sig härvidlag, att vissa slott icke skulle lämpa sig för dylik användning, och då får man avstå från dem; men å andra sidan är det säkert, att det finnes slott, som kunna användas för dylika ändamål, och jag har för min del besökt sådana slott, som jag är alldeles viss om, att man skulle kunna aptera för praktiska ändamål.

Nu vet jag ju, att personer med visst historiskt sinne och en oerhört långt driven aktning för historiska minnesmärken kunna gå ända därhän i denna vördnad för det förflutna, att de hellre se, att personer dö på gatan av brist på sjukvårdslokaler, än att de i minsta mån vilja vara med om att ändra en byggnad, som kan anses utgöra ett historiskt minnesmärke. Men då får jag för min del säga, att jag tycker, att majoriteten åtminstone inom denna kammar borde hysa den uppfattningen, att hur viktiga dessa historiska minnesmärken än må vara och hur stor respekt man än må ha för dem, så är det dock ändå viktigare att tillgodose sådana ändamål, som det här är frågan om. Det kravet är bra mycket starkare och mera värt att tillgodoses än fordran på att historiska minnesmärken under alla förhållanden skola lämnas orubbade i sitt gamla skick.

Herr Jönsson i Revinge yttrade i sitt anförande, att här var det icke fråga om att framföra praktisk politik utan här gällde det en demonstrationspolitik för att visa sin radikalism. Gent emot detta vill jag påpeka, att hela motionen är skriven så, att där icke finnes något som talar för att en sådan uppfattning skulle vara riktig. Jag förmodar, att man bör ha rätt att bli trodd på sitt ord, då man deklarerar ett sådant förhållande. Jag för min del skulle gärna sett, att herr Jönsson i Revinge väckt motionen, ty då hade det kanske varit större möjligheter att få den igenom. Jag anför detta som ett bevis för att det icke varit meningen från min sida att demonstrera någon politisk radikalism. Kunde jag förmå herr Jönsson att nästa år framlägga denna motion, skulle jag vara mycket tacksam och gärna avstå från det sken av att vara radikal på detta område, som ju enligt herr Jönssons i Revinge påstående faller över den, som väcker en sådan här motion.

För min del anser jag huvudsaken vara att undersöka möjlig-

heterna för dessa lokalers användande till nyttiga ändamål. Herr Jönsson i Revinge var i det sammanhanget inne på frågan om sjukvården och sade, att sjukvårdsändamål icke vore statliga ändamål. Ja, men i vissa fall torde de ändå vara statsändamål, ty sjukvården vid armén torde väl, så länge det över huvud finnes en armé, få anses som statsändamål. Om sjukvården nu icke är statens ändamål utan landstingens, vore det den enklaste sak i världen, att vid behov för sådana ändamål för landstingen dessa lokaler överlätes eller uthyrdes till dem. Den saken tycker jag alltså skulle kunna ordnas. I övrigt har jag nämnt en hel del olika ändamål, som staten möjligen skulle kunna använda dessa lokaler för, t. ex. skolor, arkivsamlingar m. m.

Ja, herr talman, jag har icke på något sätt blivit omvänd av herr Jönssons i Revinge motivering utan står fortfarande kvar vid mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Hage, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 119 ja mot 24 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindas Tomtebodas m. m. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Härefter upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola jämte en i ämnet väckt motion.

Ang.
förändrad
användning
av de kungliga
slotten.
(Forts.)

Ang. täckande
av brist i
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskolas
räkenskaper.

Ang. täckande
av brist i
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskolas
räkenskaper.

(Forts.)

I en den 21 februari 1919 till riksdagen avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 135, hade Kungl. Maj:t under återopandade av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kamraren av herr *Källman* väckt motion, nr 346, däri hemställts, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition, måtte till täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett extra anslag av 6,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Källmans* ovanberörda motion måtte till täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Nilsson* i Skottlandshus *Ekman*, *Wrangel*, *Åkesson*, *Olofsson*, *Nilsson* i Kabbarp, *Nilsson* i Landeryd och *Erlansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Källmans* ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Erlansson* yttrade: Herr talman! För den husmodersskola, som det här är fråga om, har uppstått en brist av 20.985 kronor 18 öre. Såsom bidrag till täckande av denna brist har folkskoleöverstyrelsen föreslagit ett belopp av 3,000 kronor. Kungl. Maj:t har i proposition framställt förslag om 2,000 kronor för ändamålet. En motion har framlämnats av herr *Källman*, där han begär 6,000 kronor av riksdagen för att täcka en del av den uppkomna bristen. Utskottet, som behandlat ärendet, har stannat för att hemställa om beviljande av 3,000 kronor. Utskottet har dock icke kunnat framgå enigt i detta förslag, utan 8 av dess medlemmar hava reserverat sig, och bland dessa åtta är också undertecknad. Jag skall be att blott med några ord få säga, varför jag har känt mig nödsakad att reservera mig.

Det kan ju ha ganska vittgående följder, om riksdagen går med på att bevilja medel till att täcka dylika uppkomna brister. Det kan naturligtvis ha den följden med sig, att även andra skolor, som komma att sakna tillräckliga tillgångar att täcka utgifterna, komma med liknande krav. Det torde icke bidraga till att det iaktages den sparsamhet, som man annars kanske tvingas att göra. Då man ser på hur man har gått tillväga vid denna husmodersskola,

finner man åtminstone *en* anledning till bristens uppkomst, som förefaller ganska anmärkningsvärd. Det har nämligen lämnats två måltider, frukost och middag, till eleverna per dag mot en avgift av 10 kronor i månaden. Räkna man då med 60 måltider per månad, blir det icke mera än mellan 16 och 17 öre för varje måltid. Det är ju ganska lätt att räkna ut, att under sådana omständigheter måste det uppså brist. Detta är ganska anmärkningsvärt, något, som man ju icke kan gilla, ty husmodersskolorna böra väl i alla fall icke vara barmhärtighetsinrättningar på det sätt, som man kan säga, att det har tenderat till i detta avseende.

Med dessa få ord har jag velat tillkännagiva varför jag yrkar avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som ntskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det är ju alldeles riktigt, som den föregående ärade talaren omnämnde, att det har uppstått en brist för denna husmodersskola, och denna brist måste på ett eller annat sätt fyllas. Jag tror dock, att det icke var med kunskap om verkliga förhållandet, då den ärade talaren säger, att andra skolor med skäl också kunna komma och begära något liknande. Det är dock en skillnad på denna skola och dessa hus-hållsskolor ute i bygderna, som vi i allmänhet ha förlagda till våra lantmanna- eller folkhögskolor. Dessa ha för övrigt även fått ytterligare anslag till att avhjälpa kristidsbristerna. Detta är en husmodersskola, som mottager elever från hela landet. Där har också lämnats frielevsplatser i större utsträckning än vad som sker vid andra skolor, vilket naturligtvis gjort, att ekonomien icke burit sig så bra, som den kan göra, då man har flera betalande elever.

Vad nu angår själva det belopp, som utskottet stannat för, ha vi dels med hänsyn till de i motionen omnämnda motiven och dels till det, som Kungl. Maj:t har byggt på, ansett, att vi borde i någon mån gå till mötes. Jag vill nu icke säga, att det är en godtycklig siffra, som vi kommit till, utan den är helt och hållet byggd på folkskoleöverstyrelsens utredning. Jag tror icke, att folkskoleöverstyrelsen skulle ha tillstyrkt 3,000 kronor, om den icke hade funnit, att här hade förelegat skäl, som äro statsintressen.

Nu är ju tanken och meningen den, att grunderna skola läggas om för understöd av dylika statsunderstödda husmodersskolor, och förslag därom kommer troligen ganska snart till riksdagen. Detta är nu i alla fall en liten hjälp, som ges åt denna kvinna, som har uppförat mycket för denna skola och för eleverna. Det är visserligen icke, som den ärade talaren nyss anmärkte, ett barmhärtighetsintresse, men man måste säga, att det är ett personligt, ett levande intresse som bör uppmuntras att komma dessa arbetande unga flickor till hjälp och dessa elever från olika delar av landet för att göra dem till dugliga husmödrar. Jag tror, att det är en gärning, som är värd uppmuntran. Jag tror också, att kammaren gör väl i

*Ang. täckande
av brist i
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskolas
räkenskaper.*

(Forts.)

Ang. täckande
av brist i
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskolas
räkenskaper.

(Forts.)

att gå med på det förslag, som utskottet kommit med, nämligen ett anslag på 3,000 kronor.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottsförslaget.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att det i denna husmodersskola har funnits elever från hela landet, och att detta således icke vore en lokal stockholmsfråga utan skulle vara en verklig statsangelägenhet. För min del tror jag, att man icke kan påstå, att några ömmande omständigheter här föreligga. Den ärade talaren framhöll visserligen, att folkskoleöverstyrelsen hade tillstyrkt ett anslag till denna skola, men jag vill gentemot detta erinra, att inspektrisen hade anmärkt, att skolans ekonomi hade skötts dåligt, och att hon icke hade föreslagit ett anslag av större belopp än 1,000 kronor för ändamålet.

Jag kan ju nämna, att det i Huskvarna i Jönköpings län har funnits en husmodersskola, som också mottog frielever, men den har måst sluta. Staden fick betala flera tusen kronor vid ett tillfälle för en uppstånden brist i skolans räkenskaper, men därför förekom det icke, att man begärde statsanslag. Självklart är, att börjar riksdagen bevilja anslag till dylika skolor, komma också flera sådana skolor att upprättas och statsanslag att begäras för dem. I detta fall är det givetvis Stockholms stad, som är målsman för skolan, och som bör bisträcka den i den utsträckning, som anses nödvändigt. När det här, såsom herr Erlansson framhöll, har förekommit utspisning till ett pris av 10 kronor i månaden för två mål om dagen, nämligen frukost och middag för eleverna, får man väl ändå säga, att det är ett orimligt pris. Det är ju då klart, att brist ovillkorligen måste uppstå, och att man hyser vissa betänkligheter, då det gäller att täcka den bristen. Av rent ekonomiska skäl och på grund av de konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till denna framställning, samt även därför att jag icke anser några ömmande skäl föreligga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Källman: Herr talman! Jag har ju i min motion begärt ett anslag på 6.000 kronor, men med hänsyn till att ingen av utskottets ledamöter har reserverat sig till förmån för motionen, får jag väl nöja mig med att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Det skäl, som utskottet anfört för att stanna vid det belopp, folkskolöverstyrelsen föreslagit, är det, att man anser, att det belopp, som betalts i avgift för maten av de flickor, som äro elever i husmodersskolan, nämligen 10 kronor per månad, skulle vara för lågt. Jag vill emellertid framhålla, att om det över huvud taget skall vara möjligt att få unga arbetareflickor att delta i de kurser, som det här är fråga om måste avgiften hållas låg. I annat fall finns det ingen möjlighet för fattiga flickor att delta i desamma. Jag tror sålunda, att det skäl, utskottet anfört, ingalunda är hållbart,

om man nämligen över huvud taget vill, att litet var skall ha möjlighet att begagna sig av dessa kurser.

Reservanterna trycka ännu mer på denna synpunkt. Emellertid måste jag i frågans nuvarande läge nöja mig med det belopp som utskottet föreslagit och detta i trots att jag icke kan gilla motiveringen i allt.

I vanliga fall brukar man ju framhålla, att fabriksarbetet allt för mycket tar överhand över utbildningen till husmodersskallet. Nu har man här en skola, där ledningen arbetar intensivt för att draga flickorna från fabriksarbetet till husmodersskallet. Det är då ganska egendomligt, att personer, som eljest bruka förfasa sig över att unga flickor icke önska utbilda sig för sitt egentliga kall i livet: husmoderns, nu hålla på, att dessa flickor i stället rent av skola tvingas att gå sig in vid fabrikskolorna för att få sitt uppehälle. Detta borde herr Erlansson tänka på. Jag kan icke förstå, att det går riktigt bra ihop att låta ord och handling vara så skiljaktiga.

Med hänsyn till, att statsutskottets majoritet ändå tillstyrkt det bidrag, folkskolöverstyrelsen förordnat, skall jag icke upptaga tiden längre, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av herr Nilssons i Landeryd yttrande. Herr Nilsson talade om, hur det gått för ett liknande företag i Småland. Jag skall då tala om, att jag för min del är mera rädd för sådana konsekvenser, som han där pekade på, än att konsekvenserna skulle bli, att staten får höja bidragen. Det är ändå så, mina herrar, att det gjorts alldeles för litet på detta område i vårt land, och vi ha alla skäl att lägga manken till för att få någonting till stånd i den vägen, så att vi verkligen kunna få fram utbildningen av husmödrar. Jag tycker, det skulle vara en opinionsyttring i rätt riktning, ifall kammaren så enhälligt som möjligt slöte upp kring utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag vill endast gent emot herrar Källmans och Andersons i Råstock yttranden framhålla, att även jag anser, att det är lämpligt och nödvändigt, att dylika kurser kunna få genomgåas av fattiga unga flickor. Men det är väl också självklart, att ett samhälle som Stockholm bör ha så pass stort intresse för att arbetardöttrarna där skola kunna få sådan utbildning, att de också bekosta denna utbildning så långt, de anse det behöfligt. Att riksdagen skulle besluta om anslag till sådant ändamål, utan att man har den ringaste utredning gjord om vilka konsekvenser, detta skulle få för framtiden, anser jag alldeles orimligt. Och i detta fall föreligga inga ömmande skäl, då det enligt min uppfattning är Stockholms stad som här är målsman. Jag är övertygad om att inga fattiga flickor rest långa vägar från landsorten

*Ang. täckande
av brist i
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskolas
räkenskaper.
(Forts.)*

Ang. tackande till denna skola, utan det är givetvis ungdom från Stockholm, som
av brist i begagnar sig av den.
södra K. F.

U. K:s hus-
modersskolas
räkenskaper.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Nilsson i Landeryd talade i sitt första anförande om ömmande omständigheter. Ja, det är ju riktigt, att det kanske inte finns ömmande omständigheter ifrån en sida sett, men vi måste komma ihåg, att denna skola nu, utom det anslag på 6,000 kronor, som den har ifrån Stockholms stad, för den skull, den åsamkat sig under år 1918, måste samla ihop 17,000 kronor på enskild väg, var den nu skall taga dem ifrån. Man brukar ofta säga, att statsutskottet icke har något hjärta, men jag tror, att i detta fall, då det gäller dessa unga kvinnor, som skola fostras till husmödrar, så bör statsutskottet visa, att det har ett hjärta, och det har det enligt min uppfattning också gjort, då det tillstyrkt ifrågavarande anslag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Molin* i Aspa.

Herr Erlansson: Herr talman! Jag skall endast be att få påpeka de motsägelser, som ha uttalats här under denna korta debatt.

Herr Bengtsson i Norup ansåg, att skolan borde ha detta anslag, därför att den icke var lik andra husmodersskolor. Den mottager elever från hela landet, vilket andra husmodersskolor ej göra. Herr Källman däremot påstod att det var svårt att få de fatiga fabriksflickorna i Stockholm att bevista skolan, och att de behövde uppmuntras härtill genom att erhålla maten till billigt pris. Detta påstående visar ju att skolan åtminstone till huvudsaklig del är till för Stockholms och ej för landsbygdens flickor. Detta synes just tala för vad, som nyss påpekades av herr Nilsson i Landeryd, nämligen att det är Stockholms stad, som bör sörja för denna sak. Med detta korta yttrande vill jag ytterligare understryka nödvändigheten av att gå med på reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord till.

Tror icke herr Erlansson, att det finns plats för bidrag även från Stockholms stad, då bristen enligt utskottets motiv uppgår till 21,000 kronor?

Jag ber att få vidhålla mitt förra yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i staten för förskolan för blindas i Växjö m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i staten för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnader för en vårdanstalt i Lund, avsedd för blindas med komplicerat lyte;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöande av lärare åt vid vanförestalter och kustersanatorier intagna barn i skolåldern m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa inredningsarbeten inom zoologiska institutionen vid universitetet i Lund;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt husmoderskolor;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av tomt för nybyggnad åt hantverksskolan i Kristinehamn för blindas m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts del's under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tillägsstat för år 1919, dels ock i särskild proposition gjorda framställningar angående anslag till kammarrätten m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skrädderiarbetaren Fredrik Albert Appelkvist från Uppsala m. fl.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre hökerihandlanden Georg Lundqvist från Malmö; och

nr 67, i anledning av väckt motion om beredande av fast anställning eller vissa med sådan anställning förbundna förmåner åt personer, som stadigvarande syssla med städning och rengöring hos statsmyndigheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Till avgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande, nr 68, i Ang. fast anledning av väckt motion om beredande av fast anställning m. m. *ställning åt skrivbiträden* åt vissa skrivbiträden i domsagornas kanslier, eventuellt även hos häradsskrivare och landsfiskaler. *å domsagornas kanslier m. m.*

Ang. fast an-
ställning åt
skrivbiträden
å domsagornas
kanslier m. m.

(Forts.)

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 91, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om undersökning, i vilka fall och på vad sätt skrivbiträden, som vore i domsagornas kanslier — eventuellt även hos häradsskrivare och landsfiskaler — på ett stadigvarande sätt sysselsätta med skrivarbete, skulle kunna erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *A. C. Lindblad*, *Nilsson* i Kabbarp, *Anderson* i Råstock, *Hansson* i Stockholm, *Jansson* i Falun och *O. Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt låta utreda, huruvida och på vad sätt biträden, som i domsagornas kanslier vore ständigt och helt sysselsätta med skrivarbete, skulle kunna erhålla fastare anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension eller åtminstone vissa skäligen förmåner, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Nilsson* i Kabbarp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen, som är mycket bättre än det utskottsutlåtande, varom liberalernas och högerens representanter förenat sig.

Statsutskottets ståndpunkt är ju rent negativ. Reservationen däremot förordar, att vi skulle skicka en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära utredning angående de arbetsvillkor, som dessa skrivbiträden vid domsagornas kanslier nu äro underkastade, och eventuellt förslag om, vad som är att göra för dem.

Jag skall icke vara mångordig i detta ärende, då det är en gammal bekant, som åtskilliga gånger varit före här i kammaren. Jag skall endast be att få framhålla, att utskottet i sin motivering för avslag gör sig skyldigt till åtskilliga överdrifter. Det är icke motionärens mening, och än mindre reservanternas, att staten skulle fast anställa kvinnliga skrivbiträden till ett större eller mindre antal hos varenda häradshövding. Den fasta anställningen skulle naturligtvis ej beredas andra biträden än sådana, som behövas ständigt året runt och som göra fullt dagsverke.

Icke heller är det åtminstone reservanternas mening, att staten skulle övertaga avlönandet av dessa biträden och vad därtill hörer utan att vidtaga några som helst ändringar med häradshövdingarnas sportler. Liksom sportlerna nu äro avsedda bl. a. till avlönning åt biträdena, skulle det så förbli även i framtiden, för såvitt sportlerna bibehållas.

Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på att en juri-

diskt kvalificerad ledamot av första kammaren, herr von Sydow, har väckt motion om löne reglering för häradshövdingarna. Denna motion har stora skäl för sig, då häradshövdingarnas avlöningsförmåner äro mycket ojämna; somliga äro högt avlönade, men många alltför långt. Det vore väl befogat, att båda dessa motioner, herr von Sydows såväl som herr Lindhagens, biföllos, så kunde utredning angående skrivbiträdenas förhållanden företagas i sammanhang med utredningen om häradshövdingarnas avlöningsförhållanden. Detta vore det rationella sättet att gå till väga.

Ang. fast anställning åt skrivbiträden å domsagornas kanslier m. m.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Erlansson: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande. nr 36. i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.

Ang. värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.

I anslutning till vad som föreslagits uti två likalydande motioner, väckta den ena, nr 69 inom första kammaren, av herr *Ljunggren m. fl.* och den andra, nr 173 inom andra kammaren, av herr *Eliasson m. fl.* hemställde bankoutskottet, till vars behandling nämnda motioner hänvisats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning kunde vara av behovet påkallade samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Då detta ärende förelåg för utskottet, gjorde jag ett uttalande angående det samma, som gick i en helt annan riktning än den, vartill utskottet nu enhälligt kommit. Emellertid hade jag ledighet från riksdagsarbetet, när utskottet slutbehandlade denna fråga, och jag var sålunda icke i tillfälle att framföra någon reservation. Jag anser mig därför, herr talman, att vid detta tillfälle böra hemställa om avslag på utskottet framställning. Jag ber att få erinra om, vad jag redan för sex år sedan i samma fråga anförde, att några verk-

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)

liga skäl för en ändring i det syfte, motionärerna här anfört, icke föreligga.

Motionärerna, som äro herrar Ljunggren i första kammaren och Eliasson i andra kammaren, beklaga sig över, att sparbankernas huvudmän huvudsakligen komplettera sig själva och anse detta lätt kunna föranleda till kottetiväsen o. d. Jag har förgäves i bägge motionerna, som äro ungefär likadana, sökt några verkliga realskäl för en så vittgående förändring, som här föreslås. Man vill i detta hänseende, att huvudmännen skola utses genom kommunala myndigheter i allmänhet på landet och genom stadsfullmäktige i städerna. Följden härav skulle naturligtvis bliva den, att samtliga ledamöter av huvudmännen, som i sin ordning utse styrelsen för sparbanken, komme att utses bland det inom samhället härskande politiska partiet, och troligt är kanske t. o. m., att dessa val om fullständig rättvisa skulle utövas, komme att ske proportionellt, vilket för ett penningssverk vore fördärligt. Jag anholder att få fästa kammarens uppmärksamhet på den nyttiga verksamhet, som sparbankerna utöva i vårt land. Denna är allmänt känd och högt uppskattad över allt, och dessa bankinrättningar äro så viktiga och nyttiga institutioner, att man kanske i allmänhet icke fullt förstår att värdesätta dem. Annars skulle sparbankerna icke erhållit så många motståndare under den tid, som de bedrivit sin, jag vågar säga det, välsignelserika verksamhet. Då sparbankerna i allmänhet lämna lån mot hogsamma räntesatser och särskilt under dessa tider tillämpa synnerligen moderata räntesatser mot vad fallet är exempelvis i affärsbankerna, då är det naturligtvis för varje låntagare en synnerligen stor fördel att kunna vända sig dit. Affärsbankerna lämna, såsom kammaren behagade veta, sina lån endast på högst sex månader, medan man i sparbankerna erhåller lån på ända till tio år med amortering och jämförelsevis låg ränta. Dessutom ha sparbankerna försökt, så gott de kunnat, varom de jämförelsevis sakta växande reservfonderna bära vittne, att honorera insättarna med en god ränta, och denna är ju för närvarande $5\frac{1}{2}$ procent. Om det nu icke föreligger några fullt effektiva skäl för en förändring i sparbankernas konstitution och organisation, så kan jag icke förstå, varför man omotiverat skall kräva reformering i stället för att låta dem verka i lugn och ro.

Om någon kunde framlägga verkliga skäl till anmärkningar mot sparbankerna, skulle jag gärna vilja lyssna till lämpliga förslag, men denna gång har man sannerligen icke motiverat sin reformlusta. Visserligen kunna klagomål framföras från en och annan låntagare, som ansett sig icke väl behandlad, men detta behöver i varje fall icke giva anledning att skriva till Kungl. Maj:ts med begäran om en organisation, som ytterst svftar till att göra sparbankerna till politiska institutioner, och deras verksamhet beroende av politisk uppfattning. Jag tror icke, att detta skulle gagna dessa inrättningar. Andra kammaren torde helt säkert veta, att sparbankernas inlåningsrörelse vuxit högst betydligt. År 1916 hade de 1,207 miljoner kronors inlåning, och denna hade till slutet av år 1917 vuxit till 1,382 miljoner kronor.

Om det finnes en dylik statistik, skulle andra kammaren erfara i vilken stor omfattning kapitalbildningen äger rum genom räntornas läggande till kapitalet. Det är helt säkert en starkare tillväxt, som äger rum genom räntornas läggande till kapitalet, än som sker genom insättande av nya medel. Om detta är en sanning, och om man vill erkänna, att sparbankernas verksamhet är nyttig, så skulle man också, antar jag, betänka sig väl, innan man skjuter fram förslag, som möjligen kunna bidraga till att stäcka utvecklingen.

Jag har ingenting emot, om man i detta avseende ville gå en annan väg, om man t. ex. eventuellt ville anmoda Konungens befallningshavande att i sparbankernas styrelser insätta ett par personer för att kontrollera, att full rätt vederfares både insättare och låntagare. Därmed hade man också förvissat sig om, att organisationen handhades på ett redbart och rättskaffens sätt gent emot alla såväl fordringsägare som låntagare. Men när man vill föra in politiken inom sparbankernas förvaltning, så fruktar jag, att detta icke kommer att bli nyttigt för en institution, som har en så vittgående betydelse för vårt land.

Jag minnes denna fråga från år 1913 i denna kammare då den var föremål för överläggning. Det var någon av kammarens ledamöter, som numera icke tillhör densamma, som klagade över, att man hade anslagit medel till en middag för några medlemmar av styrelsen för ett ringa belopp å viss ort. Detta är, såvitt jag vet, det enda verkliga skäl, som man lyckats frambära utom det att den nuvarande organisationen kan bidraga till kottoriväsen. Men då man påstår detta, är det dock icke därför sagt, att så är fallet.

Jag kan därför icke underlåta att erinra om att det är i högsta grad av nöden påkallat att iakttaga yttersta varsamhet vid behandlingen av en så viktig fråga som denna. Jag skulle gärna vilja vara med på förändringar, om det kunde påvisas verkliga anledningar till att de erfordrades, men då så icke för närvarande har skett, och då ingenting i motionerna har framförts i detta avseende, anser jag, herr talman, att det icke kan vara skäl att skriva till Kungl. Maj:t i detta ärende, utan jag tillåter mig därför att hemställa om avslag på såväl motionerna som på bankoutsrottets framställning.

Med herr Sommelius förenade sig herrar *Persson* i Fritorp, *Kant, Nilsson* i Bonarp, *Jönsson* i Boa, *Hedin* och *Swartling*.

Herr *Anderson* i Knapasjö: Herr talman! Den föregående ärade talaren anförde, då han talade om sparbankerna, deras välsignelsebringande verksamhet, och det vill jag till fullo instämma uti, men i övrigt är det knappast så, att jag kan gå med på allt, vad den föregående ärade talaren yttrade. Motionärerna vilja ju påstå, att det sätt för val eller komplettering av huvudmän, som nu förefinnes, därigenom att de komplettera sig själva, icke är i allo tillfredsställande, och att det kan förekomma kottoriväsen. Jag får verkligen säga, att jag själv såsom ordförande i sparbank under 15 års tid aldrig kunnat erfara något dylikt kottoriväsen, men det

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)*

är väl dock, trots den föregående ärade talaren, så, att på åtskilliga platser i landet det i alla fall, såsom det nu är ställt med kompletteringsval av huvudmän, förekommer politik, kanske i lika hög grad, som det komme att göra, om kompletteringsvalen av huvudmännen skulle komma att ske på ett annat sätt. Jag har talat med åtskilliga framstående sparbanksmän från åtskilliga orter i landet, och jag har också konfererat i denna sak med framstående medlemmar av sparbanksföreningens styrelse, och alla dessa säga precis samma sak som motionärerna här, att de veta, att det på åtskilliga platser icke är bra ställt, som det nu är, med kompletteringen av huvudmännen i sparbankerna.

Då framställer sig den frågan: vilken myndighet, vilken korporation, skulle vara den lämpliga för att jämte huvudmännen företaga komplettering av huvudmän i sparbankerna. Det är kanske icke så lätt att peka på den rätta korporationen i detta avseende. Det har talats om, att det skulle vara lämpligast, att insättarna skulle välja huvudmän, men insättare i sparbanker äro ju icke blott personer, utan det är juridiska personer, det är fonder, det är kommuner, det är samhällen, som äro insättare, och det är omyndigas medel, som äro insatta. Det är ju så många olika personer, att jag icke gärna skulle tro, att det i allmänhet finns någon möjlighet att säga, att dessa skulle vara rätta institutioner för komplettering av huvudmän. Motionärerna nämna något om, att det förekommer på vissa platser, att insättare komplettera huvudmännen, men jag tror knappast, att detta är det rätta sättet. Det har gjorts gällande av den ärade föregående talaren, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen möjligtvis skulle lämpa sig att insätta ledamöter i styrelsen. Jag tror dock knappast, att Konungens befallningshavande skulle ha bättre personkänedom i orterna än vad ortsmyndigheterna skulle ha. Jag kan icke se, att det skulle finnas någon lämpligare än just den kommunala myndigheten, som skulle komma att bli den, som jämte huvudmännen företoge kompletteringsval för huvudmän.

Så kommer då den saken, att mångenstädes en sparbank omfattar icke blott en kommun, utan flera kommuner, ja till och med häradet. Då blir det de kommunala myndigheterna inom de olika kommunerna, som tillsammans skulle utse huvudmän.

Vad jag här tänkte peka på, och vad jag anser vara av ganska stor vikt är, att i allmänhet är det så, att stiftarna av en sparbank utgöra den första uppsättningen av huvudmän. Det må man väl vara med om, att dessa stiftare av sparbanker göra detta i ganska oegennyttiga syften. De sätta in ett kapital till en grundfond för sparbanken, och detta kapital få de ingen ränta på, och de låsa fast sitt kapital för en oöverskådlig tid framåt. Det är icke för egenlyttiga syften eller för egen vinning, som de stifta denna inrättning, utan det är för att befolkningen på en viss ort skall få högsta möjliga ränta på sina små sparade slantar, och det är för att få en nettobehållning, en reservfond, för allmännyttiga ändamål, och icke för att skapa kapitalister, som en sparbank stiftas. Jag menar, att, så länge stiftarna utgöra huvudmännen, håller jag det för

alldeles oftergivligt, att just dessa oegennyttiga personer icke skola skjutas undan utan få utgöra huvudmännen, ty nog tror jag, att det framför andra är dessa personer, som tillse, att sparbanken skötes på ett sätt, som överensstämmer med insättarnas och det allmännas bästa.

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

Då det, som sagt, i alla fall dock är så, att det inträffar och har inträffat på åtskilliga håll, att det nuvarande sättet kan åstadkomma komplikationer, som kanske icke äro till gagn för orten eller för sparbanken, utan att det blir, som motionärerna här säga, ett visst kotterisystem, och det i alla fall bjuder en emot att tänka sig, att dylika självkompletteringar helt och hållet ske i ett samfund som detta, vill jag icke alls motsätta mig motionärernas krav och utskottets tillstyrkande i detta fall. Utskottet har emellertid gått åtskilligt längre än vad motionärerna ha påyrkat. Utskottet säger här, att den utredning i ärendet, som utskottet begär, bör också omfatta »i vad mån en kontroll av sparbankernas verksamhet kan vara önskvärd utöver den, som nu är föreskriven». Ja, jag vet icke det! Jag tror, att den kontroll, som Konungens befallningshavande i de olika länen ha, och den tillsyn, som de hava över sparbankerna, är ganska tillfredsställande. Jag tror, att det skulle skada sparbankernas verksamhet, om de till exempel kommo under samma överinseende som bankerna i allmänhet, d. v. s. bankinspektionen. De böra få utvecklas mera självständigt och icke snöras in i alltför tränga former. Jag skulle icke tro annat än att länsstyrelsernas kontroll är tillfredsställande såsom den nu är.

Vidare säger utskottet, att det bör undersökas, »huruvida åtgärder böra vidtagas i syfte att förhindra, att sparbankernas medel i alltför stor utsträckning fränhåndes den ort, där de uppsamlats». Jag förstår icke riktigt, vad utskottet därmed menar. Det är i alla fall så, att sparbankerna, förmodar jag, överallt som i min hemort tillfredsställa det lånebehov, som finns på orten bland till exempel den småbrukande allmänheten med i sparbanken insamlade medel, så långt detta behov sträcker sig. Jag kan icke tänka mig, att medel undandragas och skickas till andra orter mer än vad som blir utöver det lånebehov, som finns på den ort, där sparbanken har sin verksamhet. Och icke bör man väl förtänka sparbankerna, när lånebehovet bland den småbrukande allmänheten blivit fyllt, om de söka placera sina disponibla medel på den ort, där de få den högsta räntan. Jag kan ej förstå, vilken utredning som är behöfvlig i det fallet. Men, som sagt, då frågan sista gången var före i riksdagen, ställde jag mig avvisande mot förslaget. Men, då jag från så pass representativt håll som styrelseledamöter i sparbanksföreningen har hört, att förhållandena äro sådana, att en ändring bör ske, vill jag ej motsätta mig utredningskravet, och därför vill jag heller icke göra något yrkande.

Herr Kristensson: Herr talman! Det förhåller sig så, att det är just vännerna till sparbankerna och de, som inse, vilken ofantlig samhällsgagnande verksamhet de utöva, som påyrka detta krav

*Ang. värden
om sparban-
kernas an-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

på utredning. Och det är de, som ha det största intresset av, att sparbankerna också gå en god utveckling till mötes, som tillstyrkt detta krav. För övrigt är det så, att andra kammaren en gång förut beslutat i ett ärende alldeles likartat det, som innehålles i den kläm, som här är föreslagen. Den gången kom förslaget från en för de äldre ledamöterna i denna kammare väl känd man, nämligen herr Vahlquist, som sannerligen genom sin verksamhet gjort sig känd som en varm vän av sparbankerna. Utskottet begär nu utredning i tre olika avseenden. Först gäller det detta påtalade fall, att en massa av landets sparbanker — man kan säga ett ofantligt stort antal, det är ej utrett, om det överstiger 50 % av landets samtliga sparbanker — ha det så ordnat, att huvudmännen komplettera sig själva. Den ärade talaren från Hälsingborg sökte göra gällande, att det verkligen ej framkommit någon anmärkning mot detta sätt. Jag ber att gentemot detta få säga, att dels vid behandlingen år 1913 i utskottet av då föreliggande ärenden och dels vid behandlingen i utskottet i år från många håll dragits fram historier, som verkligen skulle för den, som icke är inne i förhållandena, förefalla hart när otänkbara. Nu har emellertid herr Sommelius velat göra gällande, att utskottet skulle vilja göra sparbankerna till något slags politiska institutioner. Det är emellertid så långt ifrån, att detta varit meningen, att vi ej alls haft någon tanke i den vägen. Vi ha icke positivt yttrat oss om, huru man bör ordna det med avseende på huvudmännen, vi ha endast citerat, vad utskottet sade vid 1913 års riksdag och för övrigt lämnat saken öppen. Jag är för min del av den uppfattningen, att vi ej kunna ordna detta ensartat över hela landet med de olika former av sparbanker, som vi ha, och med de vidsträcka rayoner, som sparbankerna ha. Vi få nog hitta på en del alternativa sätt att lösa denna fråga. En viss valfrihet bör förefinnas för de olika orterna och kommunerna i detta avseende. Men om den saken har ej utskottet velat, att riksdagen på förhand skulle göra något principiellt uttalande. Det är emellertid ej utskottets mening, det ber jag att få vitsorda, att våra sparbanker skulle göras till politiska institutioner eller att dagspolitiken skulle dragas in beträffande dem.

Den andra frågan, där utskottet ifrågasatt utredning, är kontrollen över sparbankerna. Även denna fråga är gammal. Den har varit uppe vid många tillfällen, och ledde till, att en kungl. kommitté tillsattes, som avgav ett utlåtande, och det var närmast med anledning av detta utlåtande, som 1913 års bankoutskotts majoritet avstyrkte då föreliggande motioner. Man trodde, att detta kommittéutlåtande skulle leda till ett resultat. Emellertid blev det nedkritiserat av sparbanksföreningen, och frågan vilar ännu hos Kungl. Maj:t och har icke lett till någon åtgärd. Det sätt, varpå sparbankskommittén tänkte sig kunna lösa kontrollfrågan, var ej lyckligt, utan saken får tagas om från början.

Nu påstås här, att våra sparbanker äro väl skötta, och att det icke är någon fara i detta hänseende. Om det skulle befinnas så, kan jag ej förstå, att det för dessa sparbanker kan finnas någon anledning att motsätta sig en effektiv kontroll eller en bättre kontroll. Är det

åter så, att fara är å färde för insättarna, synes det mig vara en verklig samvetssak för oss i riksdagen att se till, att saken blir ordentligt betryggad. Hur denna kontroll skall anordnas, därpå har ej utskottet ingått. Jag tror dock, det vill jag säga med anledning av föregående talares yttranden, att det ej är lämpligt, att sparbankerna skulle komma in under bankinspektionen och ha samma tillsyningsmyndighet som affärsbanker. Men vi kunna vara ense om, att det sätt, varpå kontrollen nu är ordnad, icke är i allo tillfredsställande och lämnar de garantier, som från statens sida måste krävas, då sparbankerna nått en så kolossal utveckling, som de nu nått.

Ang. värden
om sparbankernas
angelägenheter och
förvaltning.
(Forts.)

Den tredje frågan, som utskottet ställt upp för undersökning, är att sparbankernas medel i alltför stor utsträckning fränhållas den ort, där de uppsamlats. Jag vill erinra om, att denna framställning i utskottet just har kommit från jordbrukarhåll, där man mycket starkt pointerat den fara, som ligger i en viss utveckling av sparbanksväsendet, nämligen att man slår in på samma väg som de privata bankerna, så att det skulle skapas en massa avdelningskontor och inte nog med det utan att man till och med skulle skaffa sig sockenombud i tet här och där över stora delar av landet, för att samla upp kapital och sedan samla detta på centrala punkter, långt avlägsna från den plats, där medlen uppsamlats och insatts i sparbankerna. Man har från jordbrukarhåll påpekat det behov av kredit, som förefinnes för jordbruket och näringarna, och att man därför bör tillse, huruvida och i vad mån några åtgärder här kunde vidtagas för att verkliga trygga det legala kreditbehov, som verkligen förefinnes på vederbörande orter. Och detta är sannerligen i landsbygdens intresse och till allra största gagn för densamma.

Sedan ber jag, herr talman, att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att utskottet anser motionärernas kläm vara så vagt formulerad, att det icke är någon risk att ur den synpunkten biträda förslaget. Det står där: »utredning, huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning kunna vara av behovet påkallade». En utredning således, *huruvida* det kan vara påkallat och *i vad mån*. Det får sedan framgå, om det skulle befinnas vara förhållandet, såsom herr Sommelius ville göra gällande, men som från så många andra håll bestritts, att det verkligen är bra, som det är för närvarande. Om så är fallet saken icke till någon vidare åtgärd. I varje fall är det riksdagens sak att sedermera pröva de förslag, som härom komma fram. Men nog tror jag, att vi kunna vara ense om, att det dock här rör sig om jämförelsevis stora belopp och om de slantar, som samlats in av den fatigaste delen av Sveriges befolkning. Och nog vore det olyckligt, om det skulle behöva inträffa några större krascher, innan staten vidtog erforderliga åtgärder för att tillse, att nödig kontroll även här förefinnes. Det är ej meningen att åtsträma sparbanksverksamheten på något område, utan meningen är endast att tillse, att insättarnas rätt för framtiden blir tryggad så att de få ut de penningar de en gång insatt i sparbankerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att den här föreliggande frågan indirekt har en synnerligen stor betydelse för småfolket i vårt land, både det, som skrapat ihop litet penningar och det, som behöver smärre lån och då vänder sig till sparbankerna. Det är helt säkert så, att sparbanksverksamheten för småfolket har varit den ojämförligt mest verkande ekonomiska hävstången. Nu brukar det i allmänhet vara så, att, om någonting är, som det ej bör vara, så skall man reformera det. Nu tyckes ställningen vara, såsom den senaste ärade talaren tror, att någonting kan bli galet i framtiden, och därför bör man reformera i tid. Det är klart, att, ser man det rent teoretiskt, är det ej riktigt bra beställt med utseendet av huvudmän i sparbankerna. Men det märkvärdiga är, att jag hittills ej hört talas om något sätt, som skulle vara bättre än detta teoretiskt felaktiga. Så var det för övrigt med en annan fråga, som vi för en tio dagar sedan hade uppe här i riksdagen och ingående diskuterade. Man kan ej gärna tänka sig att de kommunala myndigheterna skola utse huvudmän. Det är ju ej kommunala banker. Men man kan lägga märke till, att den senaste ärade talaren tämligen fort kom ifrån spørgsmålet om huvudmännens utseende och starkt betonade kontrollspørsmålet. Där skall jag gärna ge honom rätt i, att man aldrig kan få en nog stark kontroll. Där kan verkligen åtskilligt behöva göras. Och denna kontroll kan tänkas så lagd, att den handhaves av Konungens befallningshavande som administrativ myndighet, genom att Konungens befallningshavande utser en å två ledamöter i styrelsen, eller också så att man skärper uppsikten och kontrollen över bankerna. Men det är ju icke därifrån man har utgått i utskottsutlåtandet, utan man tyckes ändå indirekt lägga största vikten vid, huru huvudmännen utses. Och det är däri, som jag anser, att man kan komma till sämre resultat, än man kommer till med det sätt, varpå de nu utses. I all bankverksamhet behövs framför allt kontinuitet. Och hur det skulle slå ut, om huvudmännen skulle utses på annat sätt och t. ex. väljas av myndigheter, kan jag icke förstå. Möjligen kunde man fundera ut ett sätt, varpå insättarna blevo representerade med ett visst antal. Så har man det ju i åtskilliga sparbanksreglementen. Och varför kunde man icke också bestämma, att även låntagarna skulle utse ett visst antal? Då hade man åtminstone någonting att utgå ifrån och visste, vad man skulle komma till. Men skulle man gå den andra vägen, att de kommunala myndigheterna skulle utse dem, då tror jag man har lika stor utsikt till att det blir sämre som att det blir bättre. Och experimentet att förändra för mycket i dessa bankers verksamhet är så farligt just för småfolket, så att jag åtminstone tror, att man skall betänka sig mer än en gång, innan man ändrar det, så att man går från det säkra goda resultat, som sparbankerna verkligen åstadkommit för småfolket.

Jag skulle inte haft det minsta emot att förena mig om skri-velsen, om det blott hade gällt kontrollen. Men nu är det väl omöjligt, att det kan tydas på annat sätt, än att var och en, som instäm-

mer i skrivelsen, instämmer också i den andra delen, att de kommunala myndigheterna borde framför allt tagas i betraktande, när man skall ordna sättet för utseende av huvudmännen. Det motsätter jag mig alldeles bestämt, och då är jag tyvärr nödsakad till att, just för att jag icke kan följa med i den ena delen, även yrka avslag i den andra delen, som jag anser vara behöfvig. Jag hoppas, att till ett kommande år någon måtte framkomma med ett förslag i det avseendet — om nu icke det föreliggande utlåtandet föranleder någon åtgärd — där man lägger tonvikten på kontrollen. Ty kontrollen får man aldrig för stor i de penningförvaltande verken.

Herr talman! På grund av vad jag nu yttrat ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen icke väntat, att mitt anspråkslösa anförande skulle väcka så mycken oro, att det t. o. m. uppkallade bankoutskottets ärade vice ordförande för att bemöta mig. Jag skall emellertid be att få säga några ord ytterligare.

Jag underlät i mitt första anförande att nämna en omständighet, nämligen att sparbankernas förluster i allmänhet varit ganska obetydliga. Man hör sällan, att de göra några förluster, och det är väl också att anse som bevis för en god skötsel inom sparbanksväsendet.

Herr Anderson i Knapasjö antydde att det fanns effektiv och tillfredsställande kontroll över sparbankerna, och jag skall också anhålla få konstatera att enligt min mening är Konungens befallningshavandes kontroll till fyllest. Då är det så mycket allvarligare att ingripa i motionens syfte. Jag delar den uppfattningen, att varje försök att åstadkomma förändring i den av motionären antydda riktningen kommer att lända sparbankerna mer till skada än till nytta och gagn.

Jag finner icke tillräckliga skäl för handen att vidtaga de åtgärder, som blivit rekommenderade av utskottet. Den ärade vice ordföranden i bankoutskottet framhåller, att det är tre saker, varom utskottet ansett sig böra göra hemställan. Det gäller för det första, att i ett ofantligt stort antal sparbanker — minst 50 % — huvudmännen komplettera sig själva. Och det är alldeles riktigt. Men ingen har sagt, att den ringa del av sparbankerna, där huvudmännen icke komplettera sig själva, utan där de tillsättas genom kommunala myndigheter i något avseende skötas bättre, och herr Anderson i Knapasjö har förklarat, att det kan påvisas, att det varit ett högst oegennyttigt arbete, som har utförts av alla dem, som intresserat sig för sparbanksverksamheten. Och jag skall också be att få säga, att jag känner icke till någon sparbank, vars styrelse och ännu mindre huvudmän taga betalt för sitt arbete.

Det var den ena av de tre saker, som herr vice ordföranden nämnde, att utskottets hemställan gällde.

Den andra rörde sig om kontrollen. Vice ordföranden i banko-

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.

(Forts.)

Ang. vården
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)

utskottet anförde, att det behövs kontroll och en effektiv och stark sådan. Ja, han har rätt däri. Det behövs överallt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att redan nu utövar Konungens befallningshavande i varje sparbank en mycket effektiv och noggrann kontroll. Jag vet icke, huru man skulle arrangera det för att få ytterligare kontroll, och jag tror, att det enda lugna och trygga vore, om Konungens befallningshavande ville komplettera styrelserna med ett par medlemmar. Jag har icke förtroende för åtgärder, som av utskottet förordas.

För det tredje anförde herr v. ordf. att utskottet har velat förhindra att medel, inlånta på vissa platser, placeras på andra orter, varemot jag ej har något att erinra. Jag har visserligen låtit påskina, att sparbankerna, därigenom att huvudmännen skulle väljas genom kommunala myndigheter, lätt kunde taga intryck av det politiska livet, och då jag anser detta ödesdigert, har jag vid detta tillfälle tillåtit mig att uttala en varning och yrkat avslag på utskottets förslag, ett yrkande, herr talman, som jag fortfarande vidhåller.

Herr B o g r e n: Herr talman! Jag var icke i tillfälle att närvara i utskottet, när detta ärende behandlades där, och jag har därför icke deltagit i dess behandling. Men hade jag det gjort, så hade jag helt och hållet anslutit mig till den ståndpunkt, vartill utskottet här kommit, och det av flera skäl.

Vår sparbanksinstitution har medfört synnerligen goda verkningar för vår folkhushållning. Denna institution är kanske för närvarande av ännu större betydelse, än den tillföre varit. Nu då genom banksammanslagningarna ortsbanks och provinsbanker i allmänhet ha uppköpts av storbankerna, så är det endast sparbankerna kvar, som egentligen utgöra ortsbanks. Dessa banker ha, som den förste ärade talaren så värtaligt uttryckte det, därför den största betydelse för vår hushållning i landsorten. Men just därför torde det vara skäl i att i tid se till, om något bör göras för att säkerställa dessa bankers goda verksamhet och goda inflytande.

Nu sade den förste ärade talaren, att något hade icke inträffat eller företetts, som kan påkalla några särskilda säkerhetsåtgärder från statsmyndigheternas sida. Jag tror, att han därvid kanske har något förbisett vissa förhållanden. Särskilt tänker jag då på en omständighet, som väl bör beaktas. Vi ha en alldeles ny form, kan jag nästan säga, av sparbanksverksamhet. Vi ha den allmänna sparbanken i Stockholm, som nu förlägger sina avdelningskontor landet runt. Jag tror, att antalet av dessa avdelningskontor redan är uppe i över 40. Den arten av sparbanksverksamhet strider ju emot sparbankernas ursprungliga uppgift. Det är en ganska viktig uppgift, att sparbanken, så långt möjligt är, bevarar ortens penningtillgång för ortens eget behov, och vidare att den vinst, som eventuellt uppstår i sparbanksrörelsen, kommer den ort till godo, inom vilken sparbanken har sin verksamhet. Just av detta senare skäl måste man väl ändå erkänna,

att kommunerna inom den ort, där sparbanken har sin verksamhet, har synnerligen stort intresse av denna verksamhet. Jag har själv mycket nära kännedom om en sparbank, där den kommunala myndigheten väljer halva antalet huvudmän och den andra hälften väljes genom självkomplettering, och min erfarenhet från denna sparbank är den allra bästa. Om huvudmännens sammansättning är i allmänhet icke annat än gott att säga. Och kommunen — det vill jag försäkra den föregående ärade talaren — är synnerligen intresserad för dessa val. Nu kan man visserligen här säga, att det gäller icke en kommuns intressen utan *flere* kommuners. Jäväl, det kan ju vara möjligt, att en blivande utredning giver vid handen, att huvudmännen böra väljas i flera kommuner. Det kan ju t. ex. tänkas vara lämpligt, att de för en sparbank mest intresserade kommunerna få välja en eller två ledamöter var. Det beror ju på en blivande utredning.

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

Att det icke är fullt så bra med självkomplettering, som den ärade talaren på Hälsingborgsbanken så kraftigt och värtaligt framhöll, framgår redan av sparbankskommitténs utlåtande och av bankoutskottets utlåtande vid 1913 års riksdag och likaså av dess utlåtande i år. Skulle man yppa vissa enskildheter, så kunde man giva exempel på sparbanker, där självkompletteringen icke varit till sparbankens gagn.

Vi få vidare komma ihåg, att våra aktiebolagsbanker i städer, där sparbank finnes, synas vara mycket angelägna om att komma i så nära kontakt som möjligt med sparbankerna och söka få tag i ledningen så nära, så långt och så djupt som möjligt. Även detta torde vara en omständighet värd särskilt beaktande.

Jag skulle kunna anföra flera exempel, som tyda på, att en utredning, huruvida icke andra bestämmelser borde följas vid val av sparbanks huvudmän, är av behovet påkallad. Men jag skall icke trötta kammaren med att anföra några sådana exempel. Jag vill bara säga, att då den föregående ärade talaren är så rädd för att politiken skall komma in i sparbankerna, så förstår jag icke riktigt detta tal. Jag tror nog, att de kommunala myndigheterna låta detta vara detta även i detta fall. Ty intresset för sparbanken och dess sunda verksamhet bör väl vara lika för de olika politiska partierna. Antingen jag hör till det ena eller det andra partiet, har jag ju samma infresse för att sparbanken skötes på bästa möjliga sätt för att tillgodose allmänheten beträffande såväl inlåning som utlåning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Slåtåker: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren uttalade sig berömmande över de goda verkningsar sparbanksinstitutionen medfört för vår folkhushållning. Och i allmänhet uttalas ju beröm över huru sparbankerna skött sig. Både motiveringen och utskottsutlåtandet i sin helhet är så varsamt och vänligt lagt, som man gärna kan tänka sig. Men vid närmare granskning finner man, att det icke kan vara på annat sätt, ty det är icke någon grund för anmärkning av grövre art. Jag skulle med allra största nöje — i likhet med en föregående talare — ha varit

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

med på en utredning, om det gällt endast ytterligare kontroll över sparbankernas verksamhet. Särskilt bland sparbanksmän vill man gärna ha en grundlig kontroll. Men sparbankernas egenartade verksamhet gentemot andra penninginstitutioner giver dem en sär egen ställning. Man behöver därvidlag endast peka på den lilla och ganska instängda verksamhetskrets, som de egentligen ha.

Motionärerna avse väl närmast huvudmännens tillsättning. Och det har pekats på, att det skulle vara lämpligt, att det skedde genom kommunalstämma eller genom någon annan liknande institution. Jag skulle då vilja fråga eder, mina herrar: huru ha ni tänkt att det skulle gå med en liten sparbank t. ex. den vi ha hemma i Löddeköpinge? Den är belägen i en liten by, och där äro sannerligen de minsta insättningarna från den byn, under det att de största äro från kringliggande socknar. Skulle då Löddeköpinge kommunalstämma tillsätta huvudmän för alla de andra socknarna? Naturligtvis kan man säga, att det kan utredas. Men med tillsättandet av huvudmän är det icke så farligt. Det är en viss kontroll därvid redan som det nu är. Jag vet nog, att det finnes ganska många, som äro missbelättna med tillsättandet av huvudmän. Men, mina herrar, jag skall säga — fastän det icke låter vackert — att det är många, som äro missbelättna, därför att de icke kommit med. Det gäller att bland huvudmännen få sådana personer med, som verkligen ha ett oegennyttigt intresse för sparbankens verksamhet. Och herrarna, som ha någon kontakt med sparbankernas styrelser, känna nog till, huru gärna vi vilja arbeta, för att sparbanken skall vinna framgång. Och ni vet också, vilken ersättning dessa människor ha, som kanske från alira första början, då banken startade, ha stått ute för densamma och arbetat så oegennyttigt, som någon människa gärna kan göra. De ha icke haft något annat vederlag än att de kanske fått vara med om det där lilla gillet, som herr Sommelius omnämnde, en gång om året. Det kan ju hända, att även det kan vara för en och annan litet avundsvärt, ty det brukar ju vara en god och gemytlig stämning på dessa gillen.

Jag ville be eder, mina herrar, låta sparbankerna ha en liten smula fria händer — icke med hänsyn till kontrollen, ty den kan stramas åt så mycket som möjligt — men för sina verksamhetsområden. Ty jag vet, att de ha utövat en verksamhet på egnahemsområdet, som ingen egnahemsrörelse ännu i vårt land kunnat åstadkomma. Det finnes personer, fattiga människor, som gifta sig och behöva köpa ett mindre jordbruk eller ett litet hus. Och de ha mången gång icke mer än två tomma händer. Men de personer, som sitta i sparbanksstyrelsen, känna till dem. De känna till deras föräldrar, och de känna till jordbiten eller huset, som de vilja köpa, och de veta, att om de få det lån de behöva, så kunna de klara sig. Men låt dessa människor gå till en annan penninginrättning, till dessa affärsbanker. Där få de endast låna på kortare tid. Ja, det lönar sig icke ens för dem att gå dit, ty de få icke låna där, därför att man där fordrar så stor säkerhet, borgen o. d. Men för resten få de endast låna på kort tid, och därmed äro de icke hjälpta.

Jag är verkligen en smula ängslig för huru det skall gå, ifall riksdagen fattar ett beslut, som skulle ha sådan verkan, att det skulle verka hämmande på sparbankernas utveckling och den egenartade uppgift, som de ha. Jag vill icke framställa någon bön till kammaren, men jag skulle vilja vädja till dem alla, som kännat sparbankernas verksamhet, att de må låta detta utskottsbetänkande falla. Jag tror för resten icke, att där är något enda bevis framburet ännu, för att sparbankerna i stort sett ha missbrukat sin ställning. Visserligen nämnde utskottets vice ordförande, att det var en hel mängd historier. Ja, sådana finnas ju litet varstans. Men han menade nog icke något illa med att nämna det. Jag tror emellertid, att han hade inga reella skäl, och jag har icke, såvitt jag kunnat fatta, hört några sådana anföras.

*Aug. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

Under sådana förhållanden hoppas jag, att man måtte förstå denna sak, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Persson i Björnsbyholm: Herr talman, mina herrar! Som jag varit närvarande i utskottet under behandlingen av detta ärende, skall jag be att få yttra några ord. Det var efter en mycket lång och ingående diskussion, som utskottet fattade sitt beslut i denna fråga, och jag tror, att även herr Sommelius, om han varit närvarande, skulle ha fått en kanske något annan uppfattning av saken, än han här gjort gällande att han har. Jag vill ingalunda säga, att han skulle låta sig påverkas, men jag tror, att om han varit närvarande under den ingående diskussionen, så skulle han ha sett saken litet annorlunda.

Jag är en av huvudmännen i sparbanken i en ganska stor församling och har varit det i omkring 20 år. Denna sparbank, som har uträttat mycket gott, bildades uteslutande av lantbrukare och består ännu av lantbrukare. Både insättare och låntagare äro lantbrukare, och den sköttes också under många år av rena lantbrukare. Rörelsen har hela tiden gått bra, lika bra som nu då vi haft en skicklig kamrer. På sista tiden ha vi också skaffat oss en bokhållare. Men nu är förhållandet det, att vi ha en större affärsbank på platsen. Och med huvudmännen, som komplettera sig själva, har det gått därhän, att de styrande männen i affärsbanken, både en kamrer och två direktörer, ha gått in som huvudmän i sparbanken. Det är det, som jag verkligen är emot, och jag hoppas, att herr Sommelius också skulle vara emot det, ty jag kommer ihåg, att då vi för något år sedan resonerade om riksbanken och dess förhållanden, så visade sig herr Sommelius vara en man som vill, att vi icke skola blanda ihop affärerna på det sättet.

Jag finner det därför fullt befogat och önskvärt, att, såsom utskottet gjort, vi peka på denna sak och säga, att Kungl. Maj:t skall taga hand om den. Det är ju här endast fråga om ett skrivelseförslag. Och Kungl. Maj:t skall nog se till, att det blir ordnat på ett gott sätt. Men om t. ex. de kommunala myndigheterna

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.

(Forts.)

eller landstingen eller Konungens befallningshavande skola få med saken att göra, det har utskottet icke yttrat sig om, utan det blir Kungl. Maj:ts sak att utreda.

Jag finner således förhållandena vara sådana, att det är nödvändigt, att vi lantbrukare i denna kammare här gå med utskottet. Vi böra väl i alla fall hålla strängt på att dessa småbanker, som ju i de flesta fall ha bildats av lantbrukare i orterna och som ju utträttat mycket gott, få bibehållas också i framtiden och skötas av dessa män och att de icke skola övertagas av affärsmän i stort sett. Jag har icke sagt, att affärsmännen gjort någon skada. Men jag vill icke, att de skola inblanda sig i denna lantbrukarnas och småfolkets affär, som är till nytta för såväl insättare som låntagare. Och det är småfolk i allmänhet. Jag tror icke en enda av dessa representanter för storbanken, som äro huvudmän i den av mig omnämnda sparbanken, ha någonting insatt där. Om nu insättarna skulle tillsätta huvudmän, så blir det ju en helt annan kategori. Men som sagt, utskottet har icke yttrat sig därom, utan Kungl. Maj:t får utreda den saken.

Jag skall, herr talman, på grund av vad jag yttrat be att få tillstyrka bankoutskottets förslag i denna fråga.

Herr Lindvall: Herr talman! Den ärade medlemmen av bankoutskottet, herr Sommelius, har uppträtt i ganska skarpa ordalag gentemot det enhälliga bankoutskottsutlåtandet. Men vad gäller det här? Det gäller att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t skulle taga i övervägande, om det icke vore lämpligt, att någon myndighet finge tillsätta en eller annan ledamot i de respektive sparbankerna. Vi tänka oss en bank, som skall tillsätta ett 20-tal huvudmän. Det finnes ju banker, som skola välja t. o. m. femtio huvudmän. Om då t. ex. Konungens befallningshavande finge rättighet och skyldighet att invälja tre eller fyra medlemmar i en sådan bank, så skulle det väl icke vara någon fara utan tvärtom till nytta.

En annan utredning, som skulle vidtagas, vore att se till, om några större banker hade flera filialer i de olika bygderna — det finns ju en bank med ända till 40 filialer — och se till, att dessa filialer icke finge vara några penninguppsamlingsanstalter för att vidare remittera influtna medel till huvudbanken, utan att de medel, som inflyta i de respektive orterna, i första hand skulle användas för att vara tillgängliga för lån åt de mindre jordbrukare och mindre bemedlade i orten, som behöva anlita dessa inrättningar.

Jag tror, att kammaren tryckt kan följa det enhälliga utskottsutlåtandet, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Kant: Herr talman! Jag måste verkligen uttala min förvåning, över att den siste ärade talaren yrkade bifall till utskottets förslag på en så lös motivering. Den ärade talaren säger, att han icke kan finna, att det blir till skada, om en myndighet får utse tre eller fyra huvudmän i en sparbank. Jag vill fråga den

ärade talaren: skall det vara det enda skälet för en skrivelse i ämnet från riksdagen till Kungl. Maj:t att den föreslagna åtgärden icke är till någon skada eller fara? Det är väl ändå fråga om huruvida det är till nytta för sparbankerna eller icke, att huvudmän utses på nu ifrågavarande sätt. Jag har under ett 10-tal år i Uppsala län varit av Konungens befallningshavande förordnad att inspektera sparbankerna i det länet, och på grund av den erfarenhet, jag därvid vunnit, vill jag vitsorda, att det system, som där råder — och det är, att huvudmännen komplettera sig själva — har varit till uteslutande gagn.

*Ang. värden
om sparbankernas
användning och
förvaltning.*

(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Jag kan icke underlåta att uttrycka min förvåning över den opposition, som här har framträtt. Det förslag, som föreligger, är ju ingenting nytt. Andra kammaren har 1913 uttalat sig för det. Och då kammaren redan 1913 var så pass radikal, att den ville gå med på denna utredning rörande sparbanksväendet, så skulle det mycket förvåna mig, om icke kammaren nu skulle antaga samma förslag.

Herr Jönsson i Slätåker ber jag att få erinra om att det är just hans torpare och mindre bemedlade på hans och på andra orter, där det finnes sparbanker, som utskottet velat hjälpa. Utskottet har ju sagt, att utredningen bör bl. a. omfatta, att just de medel, som insättas på en ort, också måtte vara tillgängliga för utlåning på den orten.

Det är ju här endast fråga om, huruvida och i vad mån ett eller annat bör förhindras, som kan vara till skada i sparbankernas utveckling.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan, som ju i sak icke är någonting nytt, utan endast är ett återupprepande av 1913 års beslut.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)

Voteringen utvisade 91 ja mot 40 nej, vid vilken utgång kam-
maren således bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Bankoutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion
med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen angående spar-
banker föredrogs nu; och blev utskottets däri gjorda hemställan av
kammaren bifallen.

§ 16.

Ang. tillägg
till 1 § i 1911
års banklag.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr
38, i anledning av väckt motion om tillägg till 1 § i 1911 års bank-
lag begärdes ordet av

Herr *Bogren*, som yttrade: Herr talman! Blott några få ord
om orsaken till denna motions tillkomst samt avslagsyrkandet på
densamma.

Då riksdagen 1915 medverkade till inrättandet av jordbruks-
kassorna med deras centralkassor, och då riksdagen genom ytterli-
gare beslut 1918 utvidgade dessa kassors befogenhet och verksamhet,
så skedde det under den förutsättningen, att dessa kassor skulle kunna
bereda det mindre och mellanstora jordbruket en billigare driftkre-
dit. Riksdagen kom icke då att inse, att dessa kassor, som hade
denna stora uppgift, saknade den ekonomiska enhet, som här är ett
villkor för att uppgiften skall kunna fyllas.

När dessa kassor ha inlånat mer än som kunnat göras räntebä-
rande genom utlåning, så ha de måst insätta överskottet i en privat-
bank. Likaså, om efterfrågan på lån är större, än kassans tillgångar
kunna möta, så måste detta behov tillfredsställas genom upptagande
av lån i en privatbank. Följden blir, att den ränta, som här betingas,
blir den allmänna bankräntan, som affärsbankerna diktera, och nå-
gon billigare kredit för här avsett ändamål vinnes icke.

Vi ha dessutom sett, huru dessa affärsbanker äro synnerligen
angelägna om att förvärva sig dessa jordbrukskassor som sina ombud
i orterna, för att dessa kassor skola upplåna medel åt affärsbankerna
och således helt och hållet förvanska sin uppgift. Det var ju rätt
upprörande att för icke länge sedan bliva underrättad om, huru en
centralkassa uppgjorde med en affärsbank förmåligt kontrakt mot
ett vederlag av 20,000 kronor, att denna centralkassa skulle söka
förmå sina jordbrukskassor att bliva ifrågavarande banks ombud för
upplåning. Det är ju påtagligt, att sådana kassor helt och hållet
gå utom sin uppgift och att de icke alls fylla det behov, för vilket
de blivit bildade.

Staten understöder ju i viss mån, som vi veta, dessa kassors
administration, och då måste väl staten i all rimlighets namn fordra,
att deras verksamhet lägges så, att de fylla den med densamma av-
sedda ändamålet. Men skall detta kunna ske, så inse åtskilliga

intresserade för denna rörelse genast, att dessa kassor måste föras med en påbyggnad, en ekonomisk enhet, som förmedlar deras inlåning och tillgodoser deras legitima lånebehov, en huvudkassa, en centralbank, genom vilken institution det skulle bli möjligt att hålla landsbygdens penningar tillgängliga för landsbygdens egna behov. Och som herrarna veta äro dessa behov icke små för närvarande. Vi behöva bara tänka t. ex. på landsbygdens elektrifiering m. m. För att bilda en sådan bank ansåges det nödvändigt att säkerställa detta företag, så att det bleve ett jordbrukskassornas och centralkassornas verkliga institut, så att detta institut icke kunde förryckas eller absorberas av affärsbankerna eller deras intressenter. Det reglemente, som uppsattes för den blivande centralbanken, innehöll åtskilliga bestämmelser, som i viss mån voro i strid mot 1911 års banklag. Det var orsaken till att den motion, som vi här ha framför oss, blev väckt. Ty man resonnerade som så, att då statsmakterna varit angelägna om att lagstifta för dessa jordbrukskassor och centralkassor, skulle det vara statsmakterna kärt att fullända denna organisation, så att den verkliga kunde fylla sitt ändamål, och då i någon mån lämpa 1911 års banklag, så att den kom i mera samklang med konsekvenserna av 1915 års centralkasselag. Men vid närmare överläggning med statens bankspektion befanns det icke vara nödvändigt att medtaga några bestämmelser, som stodo i öppen strid mot 1911 års banklag. Dessa bestämmelser modifierades, så att de kommo i samklang med gällande banklag, och efter denna omarbetning av reglementet blev således motionen överflödig, varför den också av bankoutskottet avstyrkts. Men jag skulle dock vilja säga något om motiveringen för avstyrkandet. I denna står det bland annat, att vilka korporationer eller organisationer som helst skulle med samma rätt kunna komma och fordra ändring av banklagen. Emot detta resonemang vill jag inlägga en gensaga, enär det här varit fråga om att utbygga en organisation för viss bankverksamhet, som skulle arbeta fristående och vid sidan av de allmänna aktiebankerna och de allmänna affärsbankerna, och då gällde det att säkerställa denna organisation och bringa lagen om densamma av år 1915 i närmare kontakt med 1911 års banklag. Men, som sagt, då nu detta behov av ett reglemente för jordbrukskassornas centralbank är fyllt, utan att någon ändring i banklagen behöves, har jag, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

*Ang. tillägg
till 1 § i 1911
års banklag.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs första lagutskottets memorial, nr 18, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 21 § lagen den 16

*Ang. vissa
fartygs förse-
ende med
passagerar-
fartygscerti-
fikat*

Ang. vissa
fartygs förse-
ende med
passagerar-
fartygscerti-
fikat.

(Forts.)

oktober 1914 om tillsyn å fartyg ävensom en i ämnet väckt motion; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr Thore, som anförde: Herr talman! Detta ärende ligger så, att, såsom synes, kamrarna stannat vid olika beslut. Första kammaren har ansett, att de certifikat, som utfärdas med anledning av dispens från sjövärdighetsbesiktning, skola gälla till den 1 januari 1922, andra kammaren åter, att de endast skola gälla intill den 1 januari 1921. Nu har sammanjämkning skett på den linjen, att första kammaren fått avpruta sex månader på vad den förut beslutat, under det att andra kammaren har fått tillägga sex månader, så att certifikaten skola gälla till den 1 juli 1921. Det är alltså en sammanjämkning efter formella linjer, som gjorts.

Nu har mot detta sammanjämningsförslag av reservanterna i utskottet anförts, att denna tidpunkt, den 1 juli 1921, är ganska oläglig för den sjöfart, som det här är fråga om, nämligen den inrikes sjöfarten, skärgårdsfarten, då ju nämnda tidpunkt infaller mitt i seglationen för ifrågavarande sjöfart, som vanligen börjar i april och maj månader. Det skulle kunna uppkomma en del olägenheter, ifall denna fart måste sluta den 1 juli, på grund av sjövärdighetsbesiktning. Reservanterna hava i stället tänkt sig, att giltighetstiden för ifrågavarande certifikat skulle utgå den 1 oktober, då seglationen är slut. Emellertid har lagutskottet icke velat gå ifrån de formella linjerna utan fastslagit den nämnda tidpunkten till den 1 juli. Jag beklagar, att sjöfarten icke kan lägga om sin seglationstid, så att den passar ihop med vad utskottet föreslagit. Då icke heller utskottet velat jämka sitt förslag i enlighet med vad som är för sjöfarten lämpligt, så har en bristande överensstämmelse härutinnan uppstått. Det är detta som jag velat konstatera.

Såsom saken ligger, är jag nödsakad att hemställa om bifall till utskottets förslag, men jag gör det dock under den förhoppningen, att om svårigheter skulle uppstå — och det är ganska antagligt, att det blir sådana — detta ärende ännu en gång drages inför Kungl. Maj:t och riksdagen.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 18.

Ang.
samarbete
mellan präster
och lekmän i
det kyrkliga
arbetet.

Härefter föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av samarbete mellan präster och lekmän i det kyrkliga arbetet.

Därvid yttrade

Herr Räf: Herr talman, mina herrar! Den historiska bakgrunden för och även utskottsbehandlingen av denna motion påminner i hög grad om en min motion vid 1909 års riksdag.

Det var nämligen då så, att ett cirka 35 års gammalt prejudikat ansågs lägga hinder i vägen för svenska kyrkans prästerskap att utdela nattvarden i andra fall än inom kyrkans väggar och vid sjukbäddar. I anledning därav motionerade jag om utvidgad frihet för prästerskapet att, även då ej sjukdoms- eller annat nödfall föreläge, meddela nattvarden i andra lokaler än kyrkan. Lagutskottet svarade, att lagen vid en grundligare tolkning ej kunde anses lägga hinder i vägen för tillgodoseende av dessa skäliga anspråk, och hemställde därför om avslag på min motion. I denna kammare konstaterade motionären med tillfredsställelse lagutskottets sålunda lämnade motivering och yrkade bifall till dess hemställan.

På samma sätt synes det förhålla sig med den här föreliggande saken. I många fall har det rätt och råder stor ovisshet om, vilken befogenhet kyrkostämman, kyrkoråd och vederbörande pastor äga på nu ifrågavarande område. Och detta har också i många fall hindrat kristligt arbete.

Emellertid har nu andra kammarens första tillfälliga utskott, som också under stundom kallas kristendomsutskottet, givit ett ganska uttömmande besked i denna sak. Sedan utskottet först erinrat om »att kyrkostämman redan nu torde äga den befogenhet, som i motionen påyrkas» och hurusom till och med »biskopar, även sådana av mycket högkyrklig läggning» ej blott tillåta utan även »villigt och med glädje medgiva» sådant vi begärt i vår motion, säger utskottet rent ut: »Lagstiftningen torde sålunda icke lägga några hinder i vägen för de anordningar på församlingslivets område, som motionären framhåller såsom behövliga, och som alltså i önskad omfattning kunna vidtagas, därest den härför erforderliga religiösa livaktigheten förefinnes.» Det gäller således hädanefter mera viljan eller, för att tala med utskottets ord, huruvida »den härför erforderliga religiösa livaktigheten förefinnes», om vederbörande använda sig av den frihet vi enligt utskottets ord redan äga.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Slutligen föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, om skrivelse till Kungl. Ma:t i fråga om revision i visst syfte av gällande författningar angående under landsting stående sjukvårdsanstalter, och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 20.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

*Ang.
samarbete
mellan präster
och lekmän i
det kyrkliga
arbetet.
(Forts)*

herrar *Holmström* och *Eriksson* i Grängesberg, nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, med förslag till lag om arbetstidens begränsning;

herrar *Bärg* och *von Sneidern*:

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 226, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.; och

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.; samt

herrar *Eriksson* i Stockholm och *Bäcklund*, nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 86, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar av förordningen om kommunalutskylder på landet; och

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 101, med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

från första lagutskottet:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen; samt

från jordbruksutskottet:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 5, 12 och 23 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911, dels förordning med vissa tillfälliga bestämmelser i fråga om skjutsväsendet; och

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande användningen av ordinarie anslaget till understödande av premiering av nötboskap.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för universitetskanslersexpeditionen;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till dagavgifter vid pediatrik klinisk å allmänna barnhuset i Stockholm;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av kammarkollegium m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs läns ämbetslokaler m. m.;

första lagutskottets memorial, nr 20, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 15 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse ävensom en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Klosters aktiebolag;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Näs kungsgård nr 1 jämte Ytternora nr 1 och Bergsgärdet nr 1 i Kopparbergs län;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den kronan tillhöriga holmen Malepert invid Marstrand;

nr 59 A, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för år 1920 i vad angår jordbruksärendena;

nr 59 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1919 i vad rör jordbruksärendena;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnadslån och odlingsbidrag till innehavare av vissa krononybyggen i Norrbottens län;

nr 61, i anledning av utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till åtgärder för linodlingens befrämjande; och

nr 62, i anledning av väckt motion om statsbidrag till riksföreningen för landsbygdens elektrifiering u. p. a. för anställande av sakkunnig personal; samt

andra kamrarnas andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av en förordning, innefattande vissa bestämmelser rörande saluförande av tvättmedel.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Nilsson</i>	i Antnäs	under	5 dagar	fr. o. m. den	11 april,
» <i>Wiklund</i>	i Brattfors	»	9	»	» 14 »
» <i>Isaksson</i>		»	12	»	» 12 »
» <i>Hansson</i>	i Sölvesborg	»	6	»	» 10 »
» <i>Ericsson</i>	i Arboga	»	2	»	» 10 »
» <i>Lithander</i>		»	2	»	» 10 »
» <i>Kjellberg</i>			den 12 april	och	
» <i>Jensen</i>		»	11	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 11 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att vice talmannen greve Raoul Hamilton lider av influensa och t. v. är oförmögen att delta i riksdagsarbetet, intygas.
Stockholm den 10 April 1919.

Fürstenberg.
leg. läk.

Att lantbrukaren Petrus Lidström på grund av lunginflammation (influensa) tills vidare är oförmögen att infinna sig i riksdagen, intygas på heder och samvete.
Stockholm den 9 April 1919.

R. Nordgren.
leg. läk.

§ 3.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 390, angående anslag, under vissa förändrade förutsättningar, till bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 4.

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 411, av herr *Jönsson* i Revinge; och

nr 412, av herr *Bökelund*;

till bankoutskottet motionen nr 413, av herr *Pettersson* i Södertälje;

till bevillningsutskottet motionen nr 414, av herr *Månsson* i Erlandsro;

till första särskilda utskottet motionen nr 415, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp;

till andra särskilda utskottet motionen nr 416, av herrar *Holmström* och *Eriksson* i Grängesberg.

Vidare föredrogs motionen nr 417, av herrar *Bärg* och *von Sneidern*; och överlämnades densamma, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Herrar *Bärgs* och *von Sneiderns* nu föredragna motioner nr 418 och 419 remitterades till bankoutskottet.

Slutligen föredrogs motionen nr 420, av herrar *Eriksson* i Stockholm och *Bäcklund*; och hänvisades denna motion, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 69—73, första lagutskottets memorial nr 20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 55—58, 59 A, 59 B och 60—62 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Waldén m. fl.*, nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 372, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

herr *Kjellberg*, nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 225, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.;

herr *Leo*, nr 423, i anledning av sistnämnda proposition;

herr *Norman m. fl.*, nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 358, med förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri;

herr *Kahlström m. fl.*, nr 425, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 358;

herr *Andersson* i Stockholm, nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herr *Carlström*, nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 389, med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskilds ägo;

herr *Lövgren* i Nyborg, nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 364, med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg; och

herr *Karlsson* i Surte, nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 326, angående tillfällig lönerereglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 7.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under den närmaste tiden beslutats, att sista arbetsplenum före påsk komme att hållas tisdagen den 15 och om så erfordrades även onsdagen den 16 innevarande april, att första arbetsplenum efter påsk skulle äga rum torsdagen den 24 i denna månad kl. 2 e. m., därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 8.

Ordet lämnades härefter till

Herr Lindqvist i Kosta, som yttrade: Herr talman! Jag vill hemställa, att kammaren måtte besluta, att andra lagutskottets utlåtande, nr 18, måtte å föredragningslistan för morgondagen uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 445, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om utfärdande av allmänna bestämmelser rörande villkor för erhållande av tillstånd till lastautomobiltrafik; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 10.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 97, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 21 § lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg, ävensom en i ämnet väckt motion.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag, nr 87, till förordnande för ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören O. von Zweigbergk att vara kommitterad för tryckfrihetens vård.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m. dels och i ämnet väckta motioner; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från bestämmelserna i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

bankoutskottets memorial, nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut, i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändrade bestämmelser rörande vården om sparbankernas angelägenheter och förvaltning; samt

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 34.

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av första kammarens beslut i fråga om åvägabringande av utredning om beredande av kostnadsfri skolmateriel åt barn i folk- och småskolor.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lundström</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 12 april,
» <i>Jonsson</i> i Hökhult	» 10 » » » 14 »
» <i>Hallén</i>	» 8 » » » 16 »
» <i>Carlsson</i> i Frosterud	» 2 » » » 14 »
» <i>Björklund</i>	» den 12 april
» <i>Ödström</i>	» 8 dagar fr. o. m. den 16 april,
» <i>Westman</i>	» 8 » » » 16 »
» <i>Sjöblom</i>	» 8 » » » 15 » och
» <i>Smedberg</i>	» 8 » » » 12 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.